

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Behandling av antisociala beteenden

En kvalitativ studie om ungdomars upplevelser av MTFC-
metoden jämfört med andra insatser.

SQ1562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp
Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits
Kandidatnivå
Höstterminen 2014
Författare: Anna Lekander & Sharon Kyomugisha
Handledare: Dietmar Rauch

Abstract

Titel: Behandling av antisociala beteenden. En kvalitativ studie om ungdomars upplevelser av MTFC-metoden jämfört med andra insatser.

Författare: Anna Lekander och Sharon Kyomugisha.

Nyckelord: Ungdomar, Beteende, Behandling, MTFC.

Inom behandling för ungdomar med antisociala/normbrytande beteenden anses MTFC-metoden vara ett bra alternativ till andra heldygnsinsatser. Detta har väckt vårt intresse för att studera MTFC-programmet utifrån ungdomarnas egna erfarenheter. I vår studie har vi utgått från två hypoteser, den ena som menar att MTFC är en effektiv behandlingsmetod för ungdomar med antisociala/normbrytande beteenden och den andra hypotesen ifrågasätter MTFC-metoden utifrån kontroll och makt, vilka är centrala delar av behandlingsmetoden. Utifrån hypoteserna formulerades syfte och frågeställningar. Syftet med studien har varit att undersöka MTFC-programmet som en alternativ behandlingsmetod till andra insatser för ungdomar mellan 13 och 20 år, med antisociala/normbrytande beteenden. För att utforska vårt syfte har vi utgått ifrån tre övergripande frågeställningar.

För att uppnå vårt syfte och besvara våra frågeställningar har vi valt att ha en kvalitativ ansats och genomfört strukturerade intervjuer med tre ungdomar som har genomgått MTFC-behandling. Ungdomarna har också erfarenheter av andra insatser.

I analysen av vårt empiriska material har vi utgått ifrån tre teoretiska perspektiv; social inlärningsteori, systemteori och social kontroll. Resultatet av studien visar att MTFC har uppnått målet med att minska antisociala och normbrytande beteenden samtidigt som metoden främjar prosociala beteenden bland samtliga av de intervjuade ungdomarna. Alla ungdomarna har uppnått en välfungerande skolgång och två av ungdomarna har återvänt till sina ursprungshem. Dock har detta skett med hjälp av ett starkt inslag av kontroll i ungdomarnas vardag, vilket kan uppfattas som ett intrång i deras integritet.

Förord

Först och främst vill vi rikta ett stort tack till de ungdomar som tog sig tid till att intervjuas, utan Er hade den här studien inte gått att genomföra, så vi är mycket tacksamma.

Vi vill också tacka Anna Marshall och Matilda Gaudras på Familjeforum, Lotta Højman på SiS Hässleholm samt Jennie Gustavsson på SiS Nereby, för hjälpen med att komma i kontakt med ungdomarna.

Sedan vill vi också tacka vår handledare, Dietmar Rauch, för sitt stora engagemang, bra diskussioner och ständiga positiva uppmuntran och feedback, speciellt när vi som mest behövt det.

Tack!

Sharon och Anna

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Bakgrund och problemformulering	1
1.2 Syfte och frågeställningar	2
1.3 Begreppsförklaring.....	3
2 MTFC-programmet	4
2.1 MTFC-modellen	4
2.2 Behandlingsteam	6
2.2.1 Samordnare	6
2.2.2 Familjebehandlare	6
2.2.3 Ungdomsbehandlare	7
2.2.4 Färdighetstränare	7
2.2.5 MTFC-familjehem	7
2.2.6 PDR-ringare.....	8
2.3 Verktyg i MTFC-behandlingen.....	8
2.3.1 Poängsystem.....	8
2.3.2 Godkända kamrater	9
2.3.3 Skolkort	9
3 Tidigare forskning	10
3.1 Forskning om risk-och skyddsfaktorer	10
3.2 Forskning om institutionsvård	11
3.3 Forskning om traditionell familjehemsvård	12
3.4 Forskning om MTFC	13
4 Teoretisk utgångspunkt	15
4.1 Social inlärningsteori.....	15
4.2 Systemteori.....	16
4.3 Social kontroll och makt.....	17
5 Metod	20
5.1 Förförståelse	20
5.2 Metodval.....	20
5.3 Litteratursökning	21
5.4 Urval och avgränsning.....	22
5.5 Genomförande av intervjuerna	23
5.6 Analysmetod	23

5.7 Validitet.....	24
5.8 Reliabilitet	24
5.9 Generaliserbarhet.....	25
5.10 Etiska reflektioner.....	25
5.11 Arbetsfördelning.....	26
6 Resultat och Analys.....	27
6.1 Hur upplever ungdomarna att MTFC-metoden har påverkat deras beteende- och handlingsmönster utifrån deras skolgång, fritid samt relation till ursprungsfamiljen och kamrater?.....	27
6.1.1 Skola och fritid	27
6.1.2 Relationen till ursprungsfamiljen.....	29
6.1.3 Relationen till kompisar	30
6.1.4 Analys.....	31
6.2 Hur ser ungdomarnas erfarenheter ut av MTFC-behandlingen jämfört med tidigare insatser?	33
6.2.1 Upplevelser av tidigare insatser.....	33
6.2.2 Positiva och negativa upplevelser av MTFC.....	34
6.2.3 Relationens betydelse.....	36
6.2.4 Analys.....	37
6.3 Hur upplever ungdomarna att MTFC-programmets kontroll påverkat dem, deras psykiska välmående samt deras integritet?.....	39
6.3.1 Kontroll i familjehemmet	39
6.3.2 Kontroll vid kompisumgänge - Godkända kompisar	40
6.3.3 Kontroll i ursprungshemmet under permissionerna	41
6.3.4 Kontroll i skolan - Skolkorten	41
6.3.5 Kontroll genom poängsystemet.....	42
6.3.6 Regler kring mobiltelefon, Internet och sociala medier	43
6.3.7 Ungdomarnas integritet och psykiska välmående	44
6.3.8 Analys.....	44
7 Slutdiskussion	47
8 Referenslista	49
Bilaga 1 Intervjuguide	54
Bilaga 2 Informationsbrev.....	56

1 Inledning

1.1 Bakgrund och problemformulering

Socialtjänsten ska arbeta för att möjliggöra så att barn och ungdomar växer upp under goda och trygga förhållanden. Om så inte är fallet, ska socialtjänsten verka för att insatser ges så att barn och ungdomar får det stöd och skydd som de behöver för att uppnå en gynnsam utveckling.

Socialtjänstlagen (2001:453), SoL, är den lag som i första hand reglerar socialtjänstens insatser för barn och ungdomar. Lagen betonar socialtjänstens ansvar för barn och ungdomars välbefinnande. Då SoL inte räcker till för att kunna sätta in de insatser som socialtjänsten anser vara nödvändiga, kan insatser ges med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU.

Socialnämnden kan besluta om vård och fostran utanför det egna hemmet i familjehem eller hem för vård eller boende samt institutioner, om detta anses vara nödvändigt för den unges bästa. Finns det samtycke till denna vård från barnets vårdnadshavare och om barnet fyllt 15 år och lämnat sitt samtycke, kan placering göras med stöd av 5 kap. 1 § SoL. Om däremot vårdnadshavarna eller den unge som har fyllt 15 år, inte samtycker till den vård utanför hemmet som socialnämnden anser behövs, kan beslut om insats tas enligt LVU.

Den vanligaste anledningen till att socialtjänsten ingriper i ungdomars liv är att den unge uppvisar olika former av beteendeproblem som t.ex. kriminalitet eller missbruk (Denvall & Vinnerljunga, 2006). I Sverige är det vanligt med olika former av gruppbaseade insatser för dessa ungdomar, som t.ex. institutionsvård eller familjehemsvård, tidigare fosterhemsvård. Med institutionsvård menas särskilda ungdomshem (§12-hem) vilka bedrivs av Statens Institutionsstyrelse (SiS) eller hem för vård eller boende (HVB). HVB kan drivas både i privat eller offentlig regi, och det finns en stor variation över hur arbetet med de placerade barnen och ungdomarna bedrivs (Sallnäs, 2006).

I Socialstyrelsens årliga rapport (Socialstyrelsen 2014a) över insatser under 2013 till barn och unga i åldern 0-20 år, var cirka 32 600 barn och unga någon gång under 2013 placerade utanför det egna hemmet enligt SoL eller LVU. Haldygninsatser är vanligast i åldersgruppen 13-17 år.

Under 2013 var den vanligaste heldygninsatsen placering i familjehem, 60 % av barnen och ungdomarna som hade en heldygninsats var placerade i familjehem (Socialstyrelsen, 2014a). 2010 var denna siffra något högre, 69 % (Socialstyrelsen, 2011), vilket kan bero på att institutionsvården (HVB och § 12-hem) för barn och unga under de senaste 25 åren ständigt ökar (Denvall & Vinnerljung, 2006). En förklaring till ökningen av denna åldersgrupp är en ökning

av ensamkommande barn till Sverige på senare år (Socialstyrelsen 2014a). En annan förklaring till att institutionsvården ökar i alla åldersgrupper är att det under de senaste åren skett en närmare explosion av privatägda HVB samtidigt som det skett en minskning av kommunalt drivna HVB (Sallnäs, 2006).

På senare tid har den amerikanska metoden *Multidimensional Treatment Foster Care* (MTFC) kommit att ses som ett alternativ till institutionsplacering och traditionell familjehemsplacering inom socialtjänsten i Sverige. Insatsen MTFC riktar sig till ungdomar med antisociala/normbrytande beteenden och huvudsyftet är att minska riskfaktorerna för fortsatt antisocial utveckling, främja frisk- och hälsofaktorer på alla nivåer samt att ungdomen ska kunna flytta tillbaka till sitt ursprungshem.

Ett centralt inslag i MTFC-metoden är en tydlig gränssättning för den unga, vilket innebär ett klart och konsekvent regelsystem, men även att övervaka den unges kontakt med andra ungdomar med antisociala eller kriminella beteenden (Höjman & Dovik, 2008; Chamberlain, 2003; Khyle Westmark, 2009). Detta starka inslag av kontroll är något som forskning visar kan påverka människors psykiska välbefinnande på ett negativt sätt (Lundberg & Wenz, 2004). Detta genom att en ökad yttre kontroll medför att känslan av den egna kontrollen över sitt liv minskar (ibid.).

Eftersom socialnämnden har det yttersta ansvaret att ingripa vid ogynnsam utveckling eller utbrott av normbrytande beteenden hos barn och unga samt utreder fall och beviljar lämpliga insatser för att uppnå förändring, anser vi att det är av relevans för socialt arbete att undersöka MTFC-metoden. Detta då MTFC-behandlingen är en av de insatser som beviljas av socialtjänsten till barn och ungdomar med allvarliga antisociala beteenden. Genom denna studie vill vi föra fram ungdomarnas erfarenheter av detta förändringsarbete samt jämföra MTFC-metoden med andra insatser som kan beviljas vid likadana tillfällen.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka MTFC som en alternativ behandlingsmetod till andra insatser för ungdomar mellan 13 och 20 år, med antisociala- och kriminella beteenden. Studien fokuserar på ungdomars positiva och negativa upplevelser av MTFC-behandlingen samt de tidigare erfarenheter som de har av andra insatser.

1. Hur upplever ungdomarna att MTFC-metoden har påverkat deras beteende- och handlingsmönster utifrån deras skolgång, fritid samt relation till ursprungsfamiljen och kamrater?
2. Hur ser ungdomarnas erfarenheter ut av MTFC-behandlingen jämfört med tidigare insatser?

3. Hur upplever ungdomarna att MTFC-programmets kontroll påverkat dem, deras psykiska välmående samt deras integritet?

1.3 Begreppsförklaring

Antisocialt/normbrytande beteende: Andreassen skriver att “Antisocialt beteende innebär upprepade brott mot sociala normer för acceptabelt beteende” (2003:28). Antisocialt beteende benämns även som normbrytande beteende. Enligt Andershed & Andershed (2005) är normbrytande beteende, beteende som på olika sätt bryter mot rådande normer och regler i den miljö individen befinner sig. Normbrytande/antisocialt beteende omfattar aggression, opposition mot vuxna regelbrott, normbrott och lagbrott (Andreassen, 2003). Däremot inbegriper även begreppet icke-aggressiva normbrytande beteenden, så som att skolka i skolan (Andershed & Andershed, 2005). I vår uppsats kommer vi att utgå från ovannämnda förståelse av begreppet antisocialt/normbrytande beteende och vi kommer omväxlande använda både begreppen.

Viktigt är att inte se gruppen ungdomar med allvarliga beteendeproblem som en homogen grupp. Det finns skillnader, som exempelvis när problemen debuterar, men skillnaderna beror även på eventuella riskfaktorer i den unges liv (Andreassen, 2003). När det antisociala beteendet vanligtvis ska beskrivas som begrepp, ligger fokus på individen och problemen reduceras till individnivå (ibid.). Men någonstans förutsätter antisocialt/normbrytande beteende ett kategoriserande av vad som anses vara ett normalt beteende, vilket styrs av både normer och värderingar som finns i det samhälle och kontext som vi lever i.

Vi upplever vissa svårigheter med att använda detta begrepp. Å ena sidan är målgruppen för MTFC-programmet just ungdomar med antisociala beteenden, men å andra sidan är vår ståndpunkt att ett antisocialt/normbrytande beteende till mångt och mycket definieras och kategoriseras av samhället, enligt det socialkonstruktivistiska synsättet.

Traditionellt familjehem: Ett familjehem är ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden eller motsvarande tar emot barn för stadigvarande vård och fostran samt vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt (Socialstyrelsen, 2014b).

I texten använder vi begreppet traditionellt familjehem och då syftar vi just till den ovannämnda definitionen. Vi vill på så sätt skilja på traditionellt och ett MTFC-utbildat familjehem, vilka har väsentliga skillnader.

Vi har också valt de nyare begreppen; familjehem, familjehemsföräldrar samt familjehemsplacerade barn i vår text. Den äldre beteckningen fosterhem, fosterhemsföräldrar och fosterbarn är vanligt förekommande i äldre litteratur, men används inte i dagligt tal inom t.ex. socialtjänst eller socionomutbildningen.

Ursprungsfamilj: Vi använder oss av begreppet ursprungsfamilj. Med det menar vi den familj som ungdomen är uppvuxen i samt den familj som det är tänkt att ungdomen ska återvända till efter MTFC-behandlingen. Vi har valt att inte använda oss av biologisk familj, vilket är vanligt i litteraturen som vi läst, med hänsyn till att alla barn inte växer upp i sin biologiska familj, utan de kan t.ex. vara adopterade eller placerade i familjehem sedan tidig ålder.

2 MTFC-programmet

I detta kapitel kommer vi att presentera MTFC-programmet i sin helhet, vilket innebär att vi kommer beröra MTFC:s ursprung, uppbyggnad och dess omfattning samt målen med behandlingen.

2.1 MTFC-modellen

Multidimensional Treatment Foster Care, MTFC, utvecklades vid Oregon Social Learning Center i USA tidigt 1980-tal, som ett alternativ för pojkar som var institutionsplacerade samt satt på ungdomsfängelse i Oregon (Chamberlain, 2003). Några år senare fick utvecklare av programmet frågan om de kunde innefatta ungdomar som behövde ett alternativ efter utskrivning från psykiatrisk vård, vilket då även innefattade flickor (Höjman & Dovik, 2008).

Idag finns tre varianter av programmet: MTFC- P (preschool) som vänder sig till barn 3-6 år, MTFC-C (childhood) för barn 7-11 år samt MTFC-A (adolescents) för ungdomar 12-17 (MTFC, 2013).

MTFC som behandlingsmetod är multidimensionell, den kombinerar familjeterapi och individualterapi med en familjehemsplacering och vänder sig till ungdomar med en allvarlig antisocial beteendeproblematik. Behandlingen är multisystemisk vilket innebär att den riktar sig till ungdomens hela nätverk för att nå förändring; ungdomen, ursprungsfamiljen, MTFC-familjehemmet samt den sociala miljön som skola och fritid. Behandlingen är manualbaserad och bygger på vetenskaplig kunskap om främjande faktorer, professionellas yrkeskunskap samt individens erfarenheter och omständigheter i det aktuella sammanhanget (Kyhle Westmark, 2009; Kunskapsguiden, 2014).

I Sverige har metoden funnits sedan början av 2000-talet och MTFC riktar sig mot barn och ungdomar som vårdas med stöd av både SoL och LVU. MTFC-metoden i Sverige vänder sig till ungdomar 13-20 år, men metoden finns även i ett annat utförande för barn 6-12 år (Familjeforum, 2014a).

Syftet med behandlingen är att ungdomen ska minska sitt antisociala beteende, öka deltagandet i prosociala aktiviteter, vilket innebär en tillvaro som präglas av skolgång, umgänge med kompisar, positiva fritidsaktiviteter och inte innehåller missbruk eller kriminalitet aktiviteter. Syftet är även att den unge ska kunna flytta hem igen efter avslutad behandling (Familjeforum 2014a).

Två tydliga huvudmål kan urskiljas i behandlingen, det första innebär att man vill göra det möjligt för den unga att leva i familjer istället för att vårdas på institutioner. Det andra målet är att arbeta med ursprungsföräldrarna, släktingar och andra närstående under tiden som den unge är placerad i MTFC-familjehemmet, för att möjliggöra att de förändringar som har skett under placeringen kan upprätthållas i längden (MTFC, 2013; Chamberlain, 2003).

MTFC-behandlingen innebär att ungdomen placeras i ett specialutbildat familjehem, detta innebär att familjehemmet har utbildats i MTFC-metoden.

MTFC-programmet skiljer sig från ett traditionellt familjehem genom att arbetet med ungdomen är regelstyrt efter en manual. Det krävs även att en av familjehemsföräldrarna är hemma på heltid och att familjen endast har en placerad ungdom i taget (MTFC, 2013; Chamberlain, 2003; Kyhle Westmark, 2009). I USA är en MTFC-placering 6-9 månader, men i Sverige är det vanligt att behandlingen pågår i 8-12 månader. (Chamberlain, 2003; MTFC, 2013; Familjeforum, 2014a).

MTFC-behandlingen börjar med ett uppstartmöte, då närvarar ungdomen, ursprungsfamiljen, socialsekreteraren, familjehemsföräldrarna samt MTFC-teamet. Innan starten tillfrågas ungdomen och vårdnadshavare om samtycke och åsikter till deltagande i MTFC-programmet. Syftet med uppstartsmötet är att sätta upp tydliga ramar kring behandlingens mål och vad som förväntas av ungdomen och ursprungsföräldrarna, men även att klargöra de olika rollerna i MTFC-teamet (Höjman & Dovik, 2008; Hansson, 2001).

MTFC-behandlingen är uppbyggd i tre steg, vilka ungdomen måste ta sig igenom i ordning. Första steget inleds då ungdomen placeras i MTFC-familjehemmet och pågår i cirka tre veckor. Målet är att ungdomen ska komma till ro och lära känna dels familjehemmet samt dels hur programmet fungerar. Den här nivån innebär att ungdomen ständigt är under kontroll av vuxna, i hemmet av familjehemsföräldrarna, i skolan av lärare, fritidsledare eller någon av ungdomens behandlare. Under de tre första veckorna har ungdomen inte permissioner till ursprungshemmet och träffar endast ursprungsföräldrarna vid familjeterapin. Ungdomen ska under den första nivån inte heller ha någon kontakt med kamrater.

Det andra steget pågår i 5-6 månader och det är nu som de tydligaste beteendeförändringarna ska läras in. Under denna period har ungdomen mer frihet under ansvar och ungdomen kan besöka sin ursprungsfamilj varannan helg. I den här perioden ges konsekvenser för både positiva och negativa beteenden i form av poäng i ett poängsystem, vilket vidare styr exempelvis ungdomens möjlighet till att träffa godkända kamrater. Längden på den här nivån styrs av poängantalet, det är även möjligt för ungdomen att halka ner till första nivån om inte ett visst antal poäng tas. I det här steget får ungdomen utökad egen tid utan närvaro av en vuxen samt mer kompostid.

I det sista steget som pågår under 3-7 månader, handlar det om att upprätthålla de beteendeförändringarna som har skett under den andra nivån samt att de ska

generaliseras till att fungera på hemmaplan. Ungdomen har nu ännu mera frihet under ansvar och gör hempermissioner varje helg samt under lov. Ungdomens möjlighet till att träffa kamrater baseras inte längre bara på poänglistor utan även vad familjehemmet och ursprungsföräldrarna anser vara rimligt (Chamberlain, 2003; MTFC, 2013; Kyhle Westmark, 2009; Højman & Dovik, 2008).

Efter avslutad behandling i familjehemmet, då ungdomen flyttar tillbaka till sin ursprungsfamilj på heltid rekommenderas ungdomen och familjen att delta i eftervårdsbehandling. Den utgår från ursprungsfamiljens behov och görs upp tillsammans med socialtjänst, ursprungsfamiljen och MTFC-teamet. Eftervården kan exempelvis innebära familjesamtal och ungdomsbehandlarinsatser. Det finns även fortfarande möjlighet för familjen att använda sig av jouren (Højman & Dovik, 2008; Hansson, 2001).

2.2 Behandlingsteam

Tillsammans med ungdomen och dess ursprungsfamilj arbetar ett behandlingsteam, där alla behandlare har tydliga roller. Behandlingsteamet består av Samordnare, Familjebehandlare, Ungdomsbehandlare, Färdighetstränare, Familjehem samt PDR-ringare (Parent Daily Report) (Kyhle Westmark, 2009; MTFC, 2013; Højman & Dovik, 2008).

2.2.1 Samordnare

Samordnaren ansvarar för samordningen och utförandet av ungdomens behandlingsinsats och har därmed en central roll i behandlingsteamet. T.ex. är det samordnaren som utformar poänglistor, bestämmer när ungdomen är redo att flytta upp en nivå, bestämmer omfattningen av hempermissioner och godkänner kamrater.

Samordnaren håller i teamträffar varje vecka, där alla behandlare som är delaktiga i familjen deltar och det finns då möjlighet till att utbyta aktuell information.

Samordnaren fungerar som familjehemmets språkrör och handleder familjehemmet under behandlingen samt tar in och följer upp PDR-listorna varje arbetsdag och är den som håller i kontakten med både skola och socialtjänst. Det är även samordnarens uppgift att ansvara för den jourverksamhet som finns tillgängligt dygnet runt för både familjehemmet samt ursprungsfamiljen (Kyhle Westmark, 2009; MTFC, 2013; Højman & Dovik, 2008).

2.2.2 Familjebehandlare

Familjebehandlaren fungerar som ursprungsfamiljens språkrör i behandlingen och är den person som har kontakt med familjen genom familjesamtal som hålls varje vecka. Till en början träffar familjebehandlaren föräldrarna utan ungdomen för att i familjesamtal lära dem beteendeförändrande tekniker, t.ex. att uppmuntra posi-

tiva beteenden, att undvika att trappa upp konflikter och användandet av poänglistor.

Syftet med familjebehandlingen är att hjälpa föräldrarna hitta ett sätt som gör att de kan tillgodose ungdomens behov av kontroll och stöd för att det ska fungera för ungdomen att bo hemma. Det handlar om att hjälpa föräldrarna att komma underfund med sätt att stödja och uppmuntra sitt barn, hitta strategier för gränssättning och hjälp med hur man löser konflikter. Längre fram i behandlingen kan ungdomen vara med, ofta med sin ungdomsbehandlare som stöd. Samtalen är då inriktade på att planera eller följa upp hempermissioner, men även att arbeta med familjerelationerna eller om det har uppstått något problem (Kyhle Westmark, 2009; MTFC, 2013; Højman & Dovik, 2008; Hansson, 2001).

2.2.3 Ungdomsbehandlare

Ungdomsbehandlaren fungerar som ungdomens ombud under behandlingen och träffar ungdomen för samtal varje vecka, utifrån det uppdrag som behandlaren får av samordnaren. Samtalen ska dels fungera stöttande för ungdomen så att denne tar sig igenom de olika stegen i programmet, men även för att lära ut de färdigheter som ungdomen behöver för att kunna skapa fungerande relationer till både vuxna och andra ungdomar under och efter avslutad behandling.

Ungdomsbehandlaren har en viktig roll genom att hjälpa ungdomen att föra fram sina åsikter och även förhandla med samordnaren om behandlingens innehåll (Kyhle Westmark, 2009; MTFC, 2013; Højman & Dovik, 2008; Hansson, 2001).

2.2.4 Färdighetstränare

Färdighetstränaren är den person i behandlingsteamet som träffar ungdomen en gång per vecka i dennes vardag. Syftet med dessa träffar är att utveckla de färdigheter inom olika områden som ungdomen behöver arbeta och träna med. Det kan handla om att träna olika situationer i vardagen, hjälpa ungdomen att komma igång med olika fritidsaktiviteter och att umgås med godkända kamrater för att främja prosociala beteenden. Tanken med att färdighetstränaren finns med i vardagen är att denne finns med i situationer vilket gör att färdighetstränaren direkt kan förstärka det som ungdomen gör bra, men även fungera som en ventil för ungdomen genom att t.ex. på uppdrag av samordnaren hämta ungdomen om det uppstått en jobbig situation i familjehemmet och på så sätt ge ungdomen andrum (Kyhle Westmark 2009; MTFC, 2013; Højman & Dovik, 2008).

2.2.5 MTFC-familjehem

Denna del i behandlingen är en grundpelare och utgör en stor och viktig del i arbetet med ungdomen. I handledningen är det familjehemmet som rapporterar hur ungdomen betar sig i olika situationer och vad ungdomen behöver hjälp med. Det är i familjehemmet som den största delen av arbetet med att förändra

ungdomens beteende görs. Det handlar om att familjehemmet uppmuntrar, tillrättavisar och vägleder ungdomen, främst med hjälp av poänglistor.

Som nämnts ovan ska en av familjehemsföräldrarna ha MTFC-placeringen som sitt arbete, motsvarande en heltidstjänst. Detta innebär att familjehemmet förväntas kunna rycka ut och hämta ungdomen med kort varsel om så blir aktuellt. Under första steget förväntas det också att familjehemsföräldern har möjlighet att ha med sig ungdomen all vaken tid då ungdomen inte är i skolan. Familjehemmet ska ha kontroll över sin ungdom, vilket innebär att de vid behov alltid ska kunna uppge var och med vem ungdomen är tillsammans med. Familjehemmet ansvarar även för skolkorten, vilket innebär daglig kontakt med skolan.

Till en början sker alla beslut som rör ungdomens vardag och behandling, av samordnaren, detta för att relationen mellan ungdomen och familjehemmet ska hållas positiv och stödjande. Då ungdomen har kommit längre i sin behandling, kan fler av de vardagliga besluten överlämnas åt familjehemmet.

Familjehemmet har stöd i form av samordnaren som finns tillgänglig dygnet runt samt vid handledningen med densamma. Familjehemmet ska ha så liten kontakt som möjligt med ursprungsfamiljen (Kyhle Westmark, 2009; MTFC, 2013; Højman & Dovik, 2008).

2.2.6 PDR-ringare

Samordnaren följer ungdomens utveckling varje dag genom ett rapporteringssystem; PDR (Parent Daily Report). En PDR-ringare kontaktar dagligen antingen familjehemmet eller då ungdomen är på hempermission, ursprungshemmet, för att hämta in en daglig skattning av ett 40-tal positiva och negativa beteenden i form av en poänglista (Kyhle Westmark, 2009; MTFC, 2013; Højman & Dovik, 2008).

2.3 Verktyg i MTFC-behandlingen

För att uppnå önskade beteendeförändringar hos ungdomarna används olika verktyg för att utföra arbetet i MTFC, såsom poänglistor, godkända kamrater och skolkort.

2.3.1 Poängsystem

I MTFC-programmet och i det beteendeförändrande arbetet, arbetar man med individuellt utformade poänglistor, vilka är anpassade efter ungdomens behov. Enligt manualen finns det tre faktorer som gör att poängsystemet fungerar. Dels att listorna syftar till att fokusera på utvecklandet av sociala färdigheter hos ungdomen, d.v.s. inte enbart fokusera på de negativa beteendena. En annan faktor är att poängen används för direkt belöning, i form av pengar och presentkort, men likaså används poängen för att kunna ge beröm och positivt gensvar från omgivningen. Ett tredje syfte är även att det ska vara greppbart för ungdomarna vilka beteenden som förväntas av dem samt vilka beteenden som inte leder till poäng.

Men även så att ungdomen blir medveten om sin egen möjlighet till att påverka utgången.

I poänglistorna är cirka 40 olika positiva och negativa beteenden beskrivna, där poäng sätts varje dag utifrån hur den unge har betett sig under dagen. De önskvärda beteendena belönas genom att ungdomen får poäng för uppvisat positivt beteende, vilket omvandlas till olika typer av förmåner för ungdomen, som t.ex. mer tid framför dator eller umgänge med godkända kamrater. Detta i sin tur antas leda till en förstärkning av det positiva beteendet. Vid uppvisande av de mindre önskvärda beteendena dras poäng ifrån.

Poänglistor används både i familjehemmet och i ursprungshemmet då ungdomen är på permission (Kyhle Westmark, 2009; MTFC, 2013; Højman & Dovik, 2008; Hansson, 2001).

2.3.2 Godkända kamrater

Ett viktigt mål i MTFC-behandlingen handlar om att stärka ungdomen i att bryta kontakten med antisociala relationer och istället bygga upp nya eller stärka redan existerande prosociala kontakter. Detta innebär att ungdomen bara ska ha kontakt med s.k. godkända kamrater, vilka godkänns av samordnaren tillsammans med socialsekreterare, föräldrar samt skola. Det MTFC-programmet menar med en prosocial relation är att vännen inte använder droger eller utför andra kriminella handlingar, att kamraten sköter sin skolgång och respekterar sina föräldrars regler. Tid för att umgås med kompisar sker på s.k. kompistid och ansöks om i förväg hos samordnaren, där kompistiden varierar beroende på hur långt ungdomen kommit i behandlingen (Højman & Dovik, 2008; Kyhle Westmark, 2009; MTFC, 2013).

2.3.3 Skolkort

Då en välfungerande skolgång är en viktig del i MTFC-behandlingen krävs ett nära samarbete med den skola som ungdomen går i. Innan en MTFC-placering kommer till start träffar samordnare och familjehemmet skolan för att informera om MTFC-behandlingen och ungdomens tidigare skolgång.

Ungdomen tar varje dag med sig skolkort till skolan, där lärare har i uppgift att skatta ungdomens beteende i skolsituationen, för att sedan ta med sig dessa hem och få de överförda till poänglistan. Under terminens gång finns det även inplanerade uppföljningsmöten mellan skola, familjehemmet och samordnaren (Kyhle Westmark, 2009; MTFC, 2013; Højman & Dovik, 2008; Hansson, 2001).

3 Tidigare forskning

I följande kapitel kommer vi att presentera den tidigare forskningen som vi anser är relevant för studiens syfte samt för att förstå och tolka resultatet och vidare analys.

Vi har valt att undersöka vad forskningen kring risk- och skyddsfaktorer visar, då MTFC-programmet delvis bygger på denna forskning. Eftersom MTFC-metoden ska vara ett alternativ till institutionsvård och traditionell familjehemsvård för ungdomar med antisociala och kriminella beteenden, anser vi även att det är relevant att studera vad forskningen säger om dessa insatser. Dessutom har vi valt att undersöka vad forskning säger om MTFC-metoden.

3.1 Forskning om risk-och skyddsfaktorer

Vid utvecklingen av MTFC-behandlingsmodellen lutade sig *Oregon Social Learning Center* mot forskning om risk- och skyddsfaktorer (Khyle Westmark, 2009). Risk- och skyddsfaktorer diskuteras av många författare när det gäller förståelsen av ungdomars väg mot en antisocial problematik (Höjman & Dovik, 2008). Denna förståelse förutsätter den rätta behandlingen som krävs för att kunna förebygga samt åtgärda antisociala beteenden (Chamberlain 2003; Hansson 2001; Andershed & Andershed 2005; Werner & Smith, 2003). Kännedom om dessa faktorer kan förklara varför ungdomens utveckling tar den väg den tar (Höjman & Dovik 2008).

Chamberlain (2003) betonar vikten av en stödjande och nära relation till en förälder eller annan viktig vuxen som uppmuntrar positiva beteenden, utövar en god kontroll och tillsyn och har ett rättvist och adekvat regelsystem samt att kontakten med negativa kamrater minimeras.

Enligt Piaget börjar barns beteenden formas redan i spädbarnsåldern, därför har barnets familj stor betydelse för deras utveckling (Miller, 2011). Khyle Westmark (2009) uppger att forskning har visat att föräldrar har en nyckelroll i att stödja sitt barn under socialisationsprocessen.

En riskfaktor beskrivs som “någonting – en egenskap, händelse, förhållande eller process som ökar sannolikheten eller risken för ett visst utfall” (Andershed & Andershed, 2005:55). Enligt Andershed och Andershed (2005) är riskfaktorer för ett visst beteende inte nödvändigtvis samma sak som en orsak till beteendet. Andershed & Andershed (2010) uppmanar oss att skaffa kunskap om risk- och skyddsfaktorer för att effektivt kunna motverka ungdomars normbrytande beteende.

Författarna betonar att ungdomsbehandlare borde lägga extra fokus på de dynamiska riskfaktorerna (t.ex. ungdomarnas impulsivitet), eftersom möjligheterna till förändring finns där (ibid.). Riskfaktorer kan ha sitt ursprung i individens närmiljö, så som i hemmet där brist på uppfostring kan förutsätta orsaken till antisociala/normbrytande beteenden (ibid.). Många barn och ungdomar som

hamnar i riskzonen för normbrytande beteende saknar en trygg familjebas (Andershed & Andershed, 2005; Denvall & Vinnerljung, 2006). Bowlby (1994) betonar vikten av att ge barnet en trygg bas från vilken barnet eller tonåringen kan ge sig ut till världen utanför och återvända för "fysisk och emotionell näring" (Bowlby, 1994:28) när världen har svikit. Den trygga basen finns i barnets starkaste anknytning, som oftast är barnets föräldrar. Därför betraktas familjen som en av de starkaste skyddsfaktorerna för barn och ungdomar. MTFC-programmet använder sig av familjeterapi för att hitta trasiga bitar i familjen, exempelvis relationen, för att reparera den och kunna återskapa en välfungerande familj.

Riskfaktorer brukar också förankras i kamratskap, där ungdomar umgås med kamrater som har normbrytande beteenden. Vissa riskfaktorer kan hittas på individnivå exempelvis; låg intelligens, temperament och oräddhet. Det sistnämnda kan även öka barnets sökande av nya spännande och riskfyllda aktiviteter (Andershed & Andershed, 2005).

Skyddsfaktorer är "egenskaper, händelser, förhållanden eller processer som minskar sannolikheten eller risken för ett visst utfall" (Andershed & Andershed, 2010:29). Skyddsfaktorerna brukar definieras som motsatsen till riskfaktorerna, men kan även vara variabler som inte är motpoler på samma gemensamma kontinuerliga skala (Andershed & Andershed, 2005; Farrington & Welsh, 2007). Några av de skyddande faktorerna som kan uppmärksammas är t.ex. regelbunden skolgång, hög intelligens, kontrollerat känsloliv, stabilt temperament, bra självförtroende, social integration, positiv attityd och bra relationer till andra (Andershed & Andershed, 2010; Werner & Smith, 2003).

Skyddsfaktorer anses ha en indirekt effekt genom sin interaktion med riskförhållanden, t.ex. en positiv och aktiv skolgång har visat sig vara kopplat till minskning av ett normbrytande beteende (Andershed & Andershed, 2005; Kyle Westermark, 2009; Werner & Smith, 2003). Skyddsfaktorer kan antingen fungera som en buffert mot risker, eller som en mekanism för att förändra effekterna av att exponeras för riskerna (Andershed & Andershed, 2010). MTFC-metoden fokuserar på att påverka riskfaktorer som bristande tillsyn, inkonsekvent disciplin samt umgänge med antisociala kamrater. Samtidigt försöker metoden att främja skyddsfaktorer som stödjande vuxenrelationer, positiva sociala aktiviteter samt en välfungerande skolgång (Khyle Westermark, 2009).

3.2 Forskning om institutionsvård

I Andreassens (2003) sammanställning över internationell forskning kring ungdomar på institution, menar han att det finns ett flertal studier som visar på att ungdomar som vårdas på institution kan ha svårt att uppnå positiva behandlingsresultat, då det förefaller vara så att ungdomar har en tendens till att förstärka varandra i antisociala beteenden och värderingar. I Sverige syftar institutionsvård till HVB samt § 12-hem. Även forskning som har gjorts i Sverige

och på svenska institutioner visar att det finns risk för en destruktiv kamratpåverkan. Det handlar om att de antisociala beteendena, t.ex. i form av normbrytande och kriminella beteenden samt värderingar, förstärks och uppmuntras i de kamratgäng som bildas på institutioner. (Levin, 1998; Andreassen, 2003; Sallnäs, 2006; Denvall & Vinnerljunga, 2006).

Levins studie (1998) över ungdomar som tvångsvårdats på § 12-hem, visade att av de ungdomar som inte hade begått något brott före institutionsvistelsen, begick majoriteten av dem kriminella handlingar efter utskrivning. Levin drar slutsatsen att ungdomarna under institutionsvistelsen förmedlade sina brottsliga erfarenheter till varandra och detta bidrog till att en destruktiv gemensam ungdomskultur utvecklades.

Andreassen (2003) hänvisar till en studie av Howard Polsky som menar att ju starkare ungdomarna identifierar sig med den subkultur som bildas på institutioner, desto svårare får dessa ungdomar att återvända till samhället utanför institutionens väggar med dess normer. Även Chamberlain (2003) som bedrivit sin forskning i USA, menar att ungdomar som vårdas en längre tid på institution kommer att ha svårare att återanpassas till ett vardagsliv på hemmaplan igen.

Dodge, Dishion och Lansford (2006) fastslår i en kunskapsöversikt över olika insatser och åtgärder till barn och ungdomar med antisociala beteende, liknande slutsatser; att dessa grupper av ungdomar kommer att påverka varandra negativt. Men samtidigt menar författarna att det även finns forskning som visar att gruppbehandling inom institutionsvården av antisociala ungdomar kan bidra till att minimera den destruktiva kompispåverkan. Faktorer som ökad andel vuxna och prosociala ungdomar i grupper med antisociala ungdomar är faktorer som antas ha positiva effekter på avvikande kamratpåverkan. Andreassen (2003) tar upp likande forskningsresultat av att ungdomar med antisocial problematik genom kontakt med ungdomar utan beteendeproblem har påverkats i positiv riktning. Exempel som Andreassen tar upp är kriminella ungdomar som utvecklat färre antisociala problem då de hade kontakt med ungdomar som inte hade beteendeproblem. Andra resultat som forskning visar, vilka talar för att ungdomar med antisociala beteendeproblem inte behöver betyda att de negativt påverkar resten av ungdomsgruppen, är att det är viktigt att det finns en tydlig och strukturerad behandlingsform på institutionen. Detta beskriver Andreassen (ibid.) kan förklara att behandlingsmiljön kan verka motståndskraftig mot påverkan av ungdomar med antisociala beteenden. Lika viktigt är det att institutionen arbetar med att påverka hela ungdomsgruppen genom att etablera en grundläggande positiv miljö.

3.3 Forskning om traditionell familjehemsvård

Ingrid Höjer skriver i sin avhandling att "i förarbetena till Socialtjänstlagen klargjordes att andelen placeringar i institutionsvård skulle minska, dygnsvård av barn och ungdomar skulle i första hand ske genom fosterhemsplaceringar" (Höjer, 2001:10). Ungdomshemmen skulle endast användas för akuta placeringar samt för

ungdomar med allvarlig missbruksproblematik eller som var grovt kriminella. Man ansåg att familjen var den bästa miljön för barn att växa upp i, vilket även ses som allmänt i socialtjänsten idag (Höjer, 2001).

Att placera barn i familjehem betraktas som en naturlig vårdform för de barn som inte kan bo hos sina föräldrar, vilket gör att de flesta barn och ungdomar som vårdas utanför hemmet finns i familjehem (Vinnerljung, 2006). Tidigare handlade placeringar i familjehem om att barn och ungdomar växte upp i hem där det förekom brister i omsorgen. Men idag har det även blivit vanligt i Sverige att ungdomar med beteendeproblem placeras i familjehem, då som det nämnts tidigare, att forskning visar på de negativa effekter som institutionsvård kan ha på ungdomar med svår beteendeproblematik (Andreassen, 2003).

Studier har kommit fram till att det finns en hög förekomst av somatiska hälsoproblem hos barn som placeras i familjehem och på institution (Vinnerljung, 2006). Familjehemsplaceringar handlar i större utsträckning än institutionsvård om s.k. långtidsplaceringar, vilket innebär att placeringar i minst 5 år är vanligt (ibid.). Vinnerljung har gjort flera registerstudier i Sverige över ungdomar som varit långtidsplacerade, vilka visar på höga risker för olika negativa utfall. T.ex. är det vanligare att barn som placeras i familjehem p.g.a. beteendeproblem har sämre psykisk hälsa än andra barn. Detta visar sig genom försök eller fullbordade självmord samt även att det är vanligare att dessa ungdomar figurerar inom den psykiatriska vården (ibid.).

Forskning på internationell nivå visar att ungdomar som är placerade i familjehem har ökat både i Europa, USA och Australien (Pecora et al., 2006; Ainsworth & Maluccio, 2003). Ungdomar med svår antisocial beteendeproblematik är en stor grupp av de som placeras, vilket ställer stora krav på familjehemsföräldrarna. Forskning visar på att det är både svårare att rekrytera samt att behålla familjehemmen, något som skulle kunna förklaras med de stora krav, utifrån de behov som de placerade ungdomarna har idag. Det blir allt vanligare att familjehemmen avsäger sina uppdrag med beskrivningar att de känner att de får otillräckligt stöd samt att de upplever det smärtsamt då placeringar drabbas av sammanbrott och måste avbrytas (Ainsworth & Maluccio, 2003). Även i Sverige finns liknande resultat inom forskningen, där familjehemsföräldrar belyser bristen på stöd vid placeringar från t.ex. socialtjänsten (Andersson, 1998).

3.4 Forskning om MTFC

Enligt flera studier som genomförts i USA där man jämfört MTFC-metoden med andra insatser som t.ex. institutionsvård, visar MTFC-behandlingen på bättre resultat inom flera områden. Exempelvis färre sammanbrott i behandling, mindre kriminalitet efter avslutad behandling, färre rymningar och färre nya placeringar både under behandlingen och under ett- två-, och treårsuppföljningarna (Chamberlain, 2003). Forskning visar även att MTFC-programmet ger färre antal dagar

som ungdomar har varit häktade eller omhändertagna efter avslutad MTFC-behandling samt att ungdomen har kunnat spendera fler dagar med sin ursprungsfamilj under behandlingen jämfört med andra insatser (Chamberlain, 2003; Højman & Dovik, 2008; Hansson, 2001).

I en studie av Khyle Westmark, Hansson och Olsson, som genomförts i Sverige ville man undersöka om det var möjligt att uppnå positiva behandlingsresultat med MTFC-metoden även i en svensk kontext (Khyle Westmark, 2009). I studien följdes 35 ungdomar med antisociala beteendeproblem under två år. Ungdomarna randomiserades till MTFC-behandling eller till en jämförelsegrupp som erhöll behandling såsom; institutionsvård, traditionellt familjehem eller vård i ursprungshemmet. Vid utvärderingen efter genomförd behandling, visade resultat från studien att MTFC-behandlingen hade en positiv effekt på utåtagerande beteenden. 72 % av gruppen ungdomar som behandlades enligt MTFC lyckades reducera sina problemsymptom med 30 procent. Motsvarande siffra för jämförelsegruppen var 36 %. Forskarna drar slutsatsen att MTFC är en metod som fungerar bra för ungdomar med beteendeproblem även i Sverige (ibid.).

Mohr et al. (2009) framför kritik mot metoder som använder sig av poängsystem som en del av sin behandling, vilket MTFC-programmet gör. Författarna belyser att barnen förväntas att lära sig lämpligt beteende genom tydligt definierade belöningar och konsekvenser kopplade till förväntningar som baseras på poängsystemet. Vissa barn/unga klarar sig och flyttar till nästa nivå, de som inte kan uppfylla förväntningarna, står kvar på den lägsta eller andra nivån, ibland på obestämd tid. På så sätt används poängsystem som ett mått för beteenden, vilken anses vara opassande. Dessutom hävdar författarna att poängsystem kan orsaka sekundära problem. De menar att människor är olika begåvade och att en uppgift kan vara lätt för ett barn och en utmaning för ett annat, därför blir det inte rätt att bedöma människor utan hänsyn till helheten. Dessutom menar de att poängsystemet tenderar att kategorisera människor på ett orealistiskt sätt. Författarna menar att poängsystemet är direkt olämpligt och kan vara kontraproduktivt och även fungera destruktivt för ungdomar, genom att det leder till för stort fokus på oönskade beteenden. De anser att risken är att för mycket fokus läggs på de negativa beteendena istället för på de önskvärda beteendena. Mohr et. al menar även att poängsystemet innebär att ungdomars beteenden ständigt övervakas och beräknas av personalen, vilket i sig kan uppfattas som integritetskränkande (ibid.).

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att mycket av forskningen som är gjord på MTFC-programmet, bedrivs av programutvecklarna själva. Då vi sökte efter tidigare forskning har vi inte funnit att det finns många forskningsbidrag som problematiserar den kontrollen och regelsystem som utgör stora delar av MTFC-programmet. Som t.ex. vilka följder en disciplinerad kontroll skulle kunna innebära, såsom psykiskt sämre mående och att programmet på sikt skulle kunna uppfattas som integritetskränkande för de ungdomar som har behandlats med

MTFC. Därför har vi valt att inte bara beskriva MTFC-metodens för- och nackdelar, utan också att kritiskt granska genomförandet av behandlingen samt eventuella följder som programmet på sikt skulle kunna leda till.

4 Teoretisk utgångspunkt

Förutom forskning om risk- och skyddsfaktorer, är MTFC-metoden förankrad i social inlärningsteori och systemteoretisk familjeterapi (Chamberlain, 2003; Hansson, 2001; Khyle Westermarck, 2009; Højman & Dovik, 2008). Vi kommer därför att börja med att presentera dessa teorier för att sedan även redogöra för teorier om social kontroll. Dessa tre teoretiska perspektiv kommer vi senare att använda för att analysera vår empiri.

4.1 Social inlärningsteori

Social inlärningsteori är en sammanfattande term för psykologiska teorier av behavioristiskt ursprung, det är en allmän teori om mänskligt beteende som hänvisar till att kognitioner, beteende och miljö samverkar för att förklara hur en individ lär sig och behåller beteendemönster (Bandura, 1977). Chamberlain (2003) anser att umgänge i kompisgäng med antisociala värderingar och beteenden korrelerar högt med kriminalitet för ungdomar.

Payne (2008) menar att social inlärningsteori vill förklara hur människor lär sig saker och ting på grundval av deras uppfattningar av sociala erfarenheter. Social inlärningsteori antyder att beteendet är ett resultat av såväl medfödda reflexer som inlärd beteenden. Teorin förutsätter att människor har en uppsättning förmågor som gör social inlärning möjlig, d.v.s. att människan har förmåga till förutseende och symbolisering, vilket ger dem möjlighet att förutse och beräkna konsekvenserna innan de agerar (Bandura, 1977). Eftersom människor har möjlighet att bedöma troliga resultat av sina handlingar, har de också förmågan att kunna skapa avsikt snarare än enbart reaktivt beteende (ibid.).

Den sociala inlärningsteorins viktigaste antagande i direkt relation till MTFC-behandlingen är att människor kan lära sig nya beteenden genom att observera andras beteenden (Bandura, 1977; Payne, 2008). Teorin förutsätter också att människan har möjlighet att själv reglera sitt beteende genom att uppmuntra och motivera sig själv samt genom självreflektion. Denna förmåga skapar möjlighet för människor att analysera sina erfarenheter och eventuellt förändra sitt tänkande och beteende (Bandura, 1977; Cullen & Wilcox, 2010).

Enligt teorin lär människor sig att hantera omgivningen genom att kopiera och imitera andras beteendemönster (Bandura, 1977). Under tonåren, försöker ungdomar att frigöra sig från sin ursprungsfamilj och söker andra förebilder att identifiera sig med (Chamberlain, 2003). Samtidigt som frigörelsen sker utvecklas fortfarande den inre identiteten och värderingsgrunden, vilka ännu inte är stabila

(Chamberlain, 2003; Højman & Dovik, 2008; Khyle Westermarck, 2009). Om dessa "förebilder" har kriminella beteenden, imiterar ungdomarna detta beteende. Utifrån detta perspektiv är en del i MTFC-metoden att lära ungdomarna nya beteenden som passar deras behov samt ersätta de som har lett till någon problematik (Payne, 2008; Chamberlain, 2003; Khyle Westermarck, 2009). Utifrån MTFC-programmets grund i social inlärningsteori, förvärvas nya beteendemönster genom direkt erfarenhet eller observation av MTFC-modeller i familjehemmen (Chamberlain 2003; Hansson, 2001). Modellen ska medvetet ge ungdomen väsentliga färdigheter genom att praktiskt visa ungdomen prosociala och acceptabla beteendemönster, samtidigt som ungdomen ska ges möjlighet att öva detta med hjälp av stöd, feedback och uppmuntran. Ungdomarna uppnår förändring genom att uppmärksamma vad modellen gör och kommer ihåg modellens beteende för att vidare imitera den (Chamberlain 2003; Højman & Dovik 2008).

MTFC-programmet betonar vikten av familj och kamratskap i sitt behandlingsarbete. Detta delvis utifrån antagandet att under uppväxten är föräldrarna viktiga förebilder för inlärning och kamraterna blir alltmera viktiga under ungdomsåren (Ferrer-Wreder et al., 2004). Påvisning av antisocialt beteende kan tolkas som en brist på modeller i hemmen och prosociala kamratgrupper eller att antisociala beteenden dominerar över de prosociala. Då förespråker MTFC-programmet en placering av ungdomen i ett hem med specialutbildade vuxna för att lära ungdomarna ett annat sätt att bete sig på.

4.2 Systemteori

MTFC-metoden utgår ifrån systemteoretisk familjeterapi, vilket innebär en kombination av familjehemsplacering, familjeterapi och individterapi (Andershed & Andershed, 2010; Hansson, 2001). Enligt systemteorin är individen en del av många andra delar, där de olika delarna ömsesidigt påverkar varandra, exempelvis som i en familj (Bernler & Johnsson, 2001; Payne, 2008; Schjöldt & Egeland, 1994). Teorin belyser att en familjemedlems beteende avspeglar hur familjen fungerar som helhet, "helheten finns närvarande i delen" (Bernler & Johnsson 2001: 58) och individuella problem och symptom är orsakade av bristande funktionalitet i familjen. Systemteorin syftar till att möjliggöra förändringar i familjemedlemarnas kognitioner eller tankar om problemen samt fungera som en katalysator (Boscolo et al., 1990; Schjöldt & Egeland, 1994; Bernler & Johnsson, 2001).

Dahlberg och Forssell, (2006) menar att vid insatser till barn och unga inom socialtjänsten betonar BBiC-metoden (Barnens Behov i Centrum) helhetssyn som en oundviklig grundprincip.

Utifrån systemteorin lägger man ett helhetsperspektiv på den delen av systemet som man är intresserad av, samt beaktar dess omgivning (Norrbom, 1973). Barnets/ungdomens utveckling är en process som sker genom individens samspel med sin närmiljö, såsom med sina föräldrar och genom interaktion med

kontextuella faktorer som vänner och skola (Bowlby, 1994; Miller, 2011; Chamberlain 2003; Hansson, 2001; Kyhle Westermark, 2009). För att förstå mänskligt beteende utifrån en systemteoretisk referensram, måste man ta hänsyn till hela kretsloppet och försöka att förstå människan i sitt totala sammanhang (Schjödts & Egeland 1994; Boscolo et al., 1990; Bernler & Johnsson 2003). Utifrån detta perspektiv kan ett barn aldrig separeras från sina relationer och sin omgivning. Vid negativ påverkan från miljön borde behandlingen utgå ifrån individens förmåga att registrera och korrekt uppfatta dessa förändringar (Öquist, 2003) eftersom behandlingen innebär ett ingrepp i och därmed också en rubbning av ett pågående, levande system (Öquist, 2003; Chamberlain, 2003). Därför ska interventionen riktas mot att utnyttja systemets egen kraft. Payne (2008) menar att alla sociala problem har sitt ursprung i relationsproblem och att det sociala arbetets praktik bör bestå av en gemensam utformning av hjälpinsatser. Därför borde insatser till ungdomar med antisocialt beteende vara heltäckande för att kunna ge betydande effekter. Detta perspektiv avspeglas i behandlingsarbetet i MTFC-metoden, vilket anses vara en multi-dimensionell hjälpinsats (Chamberlain, 2003; Hansson, 2001).

Eftersom systemteorin utgår ifrån att se individer och fenomen som delar i en helhet (Bernler & Johnsson, 2001), har relationerna mellan de olika delarna en stor och ibland avgörande betydelse för helhetens sätt att fungera och hantera förändringar. Med detta i åtanke, kan man anta att de nya relationer som ungdomen får under MTFC-behandling påverkar ungdomen.

Eide och Eide (2006) menar att relationen mellan behandlare och klient är avgörande för resultatet av behandlingen, där faktorer som motivation, trygghet, social bekräftelse och stimulans påverkar och bidrar till positiva förändringsresultat. Författarna anser att det är viktigt att behandlaren har empatiska förmågor till att lyssna på klienten och förstå klienten. Men likaså är det viktigt att en bra arbetsallians kommer till stånd, vilket antas kunna ge bra hjälp för att skapa en motivation som bidrar till utveckling och förändring (ibid.).

Som behandlare har man en viktig roll i att hjälpa klienten att se sig själv på ett nytt sätt, detta kan göras genom att behandlaren visar klienten värme, tolerans och respekt (ibid.). Genom att få klienten att se på sig själv med behandlarens ögon, kommer klienten att förändra sin uppfattning av sig själv och uppnå positiv förändring av sitt beteende. Det är även viktigt att betona att vissa klienter kan sakna motivation för förändring och kan därav kräva mera styrning och ledning (ibid.).

4.3 Social kontroll och makt

Social kontroll avser de samhälleliga och politiska processer eller mekanismer som reglerar individers/gruppers beteende så att de handlar i enlighet med samhällets regler, normer och värderingar (Larsson & Engdahl, 2011). Social kontroll

gäller för både kontrollen som riktas mot vanliga medborgare och den som riktas mot avvikare av olika slag (ibid.).

Begreppet handlar om hur människor och grupper blir kontrollerade av samhällssystem med hjälp av övervakning, disciplinering och självreglering.

Övervakning innebär en insamling av data som används för att kategorisera, förutsäga och styra människor (Backman, 2011). Disciplinering belyser hur grupper, samhället eller organisationer får individer att behärska sig och utöva en slags självbevakande kontroll över sitt beteende. Disciplineringen gör så att människornas beteende regleras av en auktoritet, eller genom självkontroll, alltså att individen beter sig så som det förväntas. Foucault konstaterar att "De disciplinära anstalterna har alstrat ett kontrollmaskineri som har fungerat som ett mikroskop genom vilket man kunde studera mänskliga beteenden" (1987:174). Detta blir avgörande vid fastställandet av det som är normalt samt avvikande och hur avvikelsen kan inbegripas för att uppnå normalisering (Backman, 2011). För normbrytande ungdomar utövas social kontroll bl.a. genom myndighetsutövning och lagstiftning, vilka kan innebära tvingande inslag. De formella straffen exempelvis fängelse, böter och påföljder som vård och behandling utifrån SoL och LVU, kan således anses vara ett av många sätt som social kontroll utövas av samhället.

Självreglering förklarar hur grupper av människor eller organisationer inrättar vissa gemensamma värden och normer, med vilka de styr sig själva och alla andra som ingår i gruppen (Larsson & Engdahl, 2011).

I sin analys om makt anger Börjesson & Rehn (2009) att ett alldeles särskilt fall av subtil makt är övervakning och kontroll. Författarna hävdar att detta sker genom kategorisering och genom att dela upp individer i grupper som *vi* och *dem*. Processen gör att vissa individer hamnar i *exklusion* och vissa i *inklusion*, vilket är ett annat sätt att utöva kontroll och den har en underliggande maktdimension (ibid.).

Utifrån dessa perspektiv på makt och social kontroll kan slutsatsen dras att MTFC-metoden genom sin kontroll av ungdomen och ungdomens liv skaffar sig ett stort informationsövertag. Med disciplineringen vill MTFC-programmet få ungdomarna att utöva en slags självkontroll över sitt eget beteende och på så sätt få dem att behärska sig själva, vilket då ger upphov till de eftersträvarvärda och accepterade beteendena. Likaså är ungdomen under behandlingen exkluderad från sina kamrater som de har haft (genom icke-godkända kamrater) och inkluderade i ett annat kamratskap (genom godkända kamrater), vilket styrs av vuxna och i sin tur medför en dimension av kontroll. Detta avspeglar vad Larsson och Backman (2011) menar när de hävdar att även om social kontroll är sammanhållande och reglerande, är den också exkluderande till vissa grupper från samhället (Börjesson & Rehn, 2009).

Social kontroll avser de samhälleliga och politiska processer eller mekanismer som reglerar individers och grupper beteende så att de handlar i enlighet med samhällets regler, normer och värderingar. Genom att socialiseras in i exempelvis samhället, familj och skola, så internaliseras samhällets gemensamma kultur och värdesystem, vilket gör att människor kommer att agera på likartade vis. Detta gör att deras beteende i sin tur blir något förutsägbart (Larsson & Backman, 2011). Då människor avviker från det förväntade, behöver samhället olika former av kontroll för att få dem att agera på ett accepterat sätt igen. Denna form av normativ handling menar sociologen Parsons (1964) styrs av föreställningar om hur man bör agera, vilket gör att individen själv är med och upprätthåller samhällets gemensamma normsystem. Parsons uppger att social kontroll är “the analysis of those processes in the social system which tend to counteract the deviant tendencies, and of the conditions under which such processes will operate” (1964:297). Likt Durkheim (1964) menar Parsons att de sociala institutionerna internaliseras i individen, varje generation införlivar *sin egen moral*. Dock hävdar Parsons (1964) att den här fostran av samhället inte är konfliktfri. Individen kan uppleva svårigheter med att förena de rollförväntningar och normer som finns i samhället med den egna självbilden och Parsons menar att det är just detta som kan leda fram till avvikande beteende.

Enligt Parsons synsätt skulle man kunna tänka att den effekten som MTFC-metoden avser att ha, är att genom sin sociala kontroll vilja förebygga och på så sätt eliminera de normbrytande beteendena hos ungdomarna. På så sätt skulle den sociala kontrollen som MTFC medför över ungdomarna, verka förebyggande samt få dem att återanpassas till samhället.

Kritiker mot Parsons ifrågasatte hans perspektiv på social kontroll och menar istället att samhället är med och aktivt konstruerar avvikande beteende, genom att definiera grupper och fenomen som avvikande, vilket leder till exkludering av vissa individer och grupper (Larsson & Backman, 2011). Utifrån kritikernas synsätt blir MTFC-programmet en av samhällets mekanismer, vilken stämplar vissa ungdomar som avvikande, utifrån att de har ett beteende som inte är accepterat av samhället.

Den sociala kontrollen som MTFC-metoden medför, kan antas påverka ungdomarnas känsla av att graden av den egna kontrollen över deras liv minskar, vilket i sin tur påverkar den psykiska hälsan negativt. Lundberg & Wenz (2004) uppger att minskad kontroll över tillvaron, självständighet samt minskad känsla av att leva ett meningsfullt liv är några faktorer som påverkar den psykiska hälsan negativt. Även socialt stöd och sociala förhållanden har visat sig ha en stark positiv påverkan på hur människor mår, detta innefattar känslan av att tillhöra ett socialt sammanhang och gemenskap, vilket innebär nära relationer till andra. Att uppleva att man saknar kontroll över sitt eget liv, att vara i beroendeställning till andra och känna sig nedstämd, uppgiven och oroad, är indikatorer på stress, vilket ökar risken för flera sjukdomar (ibid.).

5 Metod

Utifrån våra hypoteser om MTFC-programmet, formulerade vi vårt syfte och frågeställningar. Följaktligen gjorde vi vår intervjuguide, vilken omfattade olika teman, som vi ansåg kunde hjälpa oss att utforska syftet med studien och besvara våra frågeställningar. Eftersom vår studie riktar sig mot ungdomarnas erfarenheter av behandlingsmetoden, tyckte vi att det var viktigt att få fram deras subjektiva och personliga upplevelser av MTFC-programmet.

Innan vi genomförde intervjuerna, läste vi på om MTFC-programmet för att få en övergripande förståelse om hur det fungerar. Utifrån denna förståelse, fick vi en överblick av vilka teorier som kommer att hjälpa oss i analysen av vår empiri. Dock är vi medvetna om nackdelar som kan förekomma med att studera ett objekt med vissa bestämda glasögon. Då får intervjuaren bara svar på de frågor som ställts. I och med detta kan intervjuaren missa viktig information som kan vara väsentlig för studien.

5.1 Förförståelse

Vår förförståelse om behov och insatser till barn och unga, grundar sig dels på det som vi har lärt oss under utbildningen. Exempelvis barns och ungdomars behov och utveckling i relation till familj och sociala relationer, men även hur individen är en del i ett större system samt barns och ungdomars påverkan av den strukturella uppbyggnaden av samhället.

Den största förförståelsen och även då vi fick upp ögonen för MTFC-metoden, var när vi gjorde vår VFU (Verksamhets förlagd utbildning). Vi gjorde båda vår VFU inom socialtjänsten barn- och ungdomsenheter i Majorna-Linné respektive Askim-Frölunda-Högsbo. Under denna period kom vi i kontakt med barn och ungdomar som hade olika insatser från socialtjänsten. Det var också där som vi första gången fick höra om MTFC-metoden samt fick en inblick i ärenden med ungdomar där MTFC användes.

I Sverige är det den privata behandlingsverksamheten *Familjeforum*, som är en del av vårdkoncernen *Innovativ omsorg* (INOM), vilka utbildar, handleder och tillsammans med den statliga behandlingsverksamheten (SiS), också utför MTFC-metoden i Sverige. Vi kom båda i kontakt med *Familjeforum* Göteborg då vi gjorde vår VFU.

Det som väckte vår nyfikenhet kring den här relativt nya metoden i Sverige var då en utav oss på sin VFU-plats kom i kontakt med en ungdom som inte hade gått i skolan på mer än ett halvår, trots olika insatser från socialtjänsten. Efter en månads behandling med MTFC började ungdomen att gå till skolan.

5.2 Metodval

För att göra vår studie har vi valt att använda oss av kvalitativa intervjuer. Starrin och Renck (1996) beskriver kvalitativa intervjuer som en bra metod till de forskare som vill ta reda på vad som skett eller hänt, snarare än att bestämma

omfattningen av någonting som på förhand är bestämt. Författarna hävdar att "kvalitativ intervju är således en metod för att utröna, upptäcka, förstå, lista ut beskaffenheten eller egenskapen hos någonting" (Starrin & Renck, 1996:53). Larsson (2005) beskriver kvalitativ forskning som en forskningsstrategi, vilken beskriver individers skrivna eller verbala uppgifter samt deras observerbara handlingar. Därför har vi valt den kvalitativa metoden för att studera, beskriva och förstå ungdomarnas subjektiva upplevelser, med hjälp av deras egna ord och uttryck.

I vår kvalitativa studie har vi använt oss av ett deduktivt tillvägagångssätt och arbetat utifrån två hypoteser. Den första hypotesen utgår ifrån att MTFC är en effektiv behandlingsmetod för ungdomar med antisociala/normbrytande beteenden samt ett bra alternativ till institutionsplacering och traditionell familjehemsplacering. Den andra hypotesen syftar till att ifrågasätta MTFC-metoden utifrån kontroll och makt över ungdomarna, vilka är centrala delar av metoden och kan uppfattas som integritetskränkande. Utifrån dessa två motsatshypoteser har vi formulerat vårt syfte, frågeställningar samt intervjuguide.

Det deduktiva sättet utgår ifrån teoretiska perspektiv för att förklara fenomen, detta har styrt vilka frågor som ställdes till ungdomarna i intervjuerna (Larsson, Lilja & Mannheimer, 2005).

Till en början var vår tanke att bara använda direkta intervjuer, men då vi hade svårt att få tag på respondenter i vårt närområde, har vi delvis använt oss av telefonintervjuer. En fördel med telefonintervjuer är att det är ett effektivt sätt för att få tag på individer eller grupper som annars kan vara svåra att nå. En annan fördel kan vara att det är lättare att ställa samt svara på känsliga frågor på telefon. En nackdel med telefonintervjuer är att intervjuaren inte ser respondentens reaktioner, som t.ex. minspel och gester (Bryman, 2011).

Vi har genomfört intervjuer både via telefon och genom att träffa en respondent för en direkt intervju. Eftersom syftet med studien är att analysera ungdomarnas erfarenheter och upplevelser utifrån det som sägs, vill vi inte bedöma kroppsspråk som gester och miner, vilket vi inte heller har gjort. Därför anser vi att utförandet av intervjuerna på två olika sätt, inte har påverkat vårt resultat. Istället har utförandet varit nödvändigt för att vår studie skulle kunna genomföras.

5.3 Litteratursökning

Larsson (2005) beskriver att det hjälper forskaren att på ett tidigt stadie läsa in sig på problemområdet, för att lättare kunna formulera frågeställningar beträffande det som ska studeras. Författaren menar även att det bidrar till bättre samtal, då intervjuaren är påläst om ämnet. Därför började vi först med att söka litteratur, för att sätta oss in i kunskapsläget kring vårt ämne. Vi har sökt litteratur bland böcker, avhandlingar och artiklar i Göteborgs Universitetsbibliotekskatalog, *GUNDA*. Vid litteratursökningen använde vi sökord som *MTFC*, *Multidimensional Treatment*

Foster Care, institutionsvård, familjehem, familjehemsvård, antisocialt/normbrytande beteende samt *ungdomar*. Vi använde även de engelska sökorden, *institution care, foster care, antisocial behaviour* då vi sökte på *Google Scholar* och i databaserna *Social services abstracts* och *Sociological abstracts*. Med hjälp av våra sökord sökte vi också i Göteborgs Universitets publikationer - elektroniskt arkiv, *GUEPA*, efter avhandlingar och tidigare C-uppsatser som behandlade likande ämne.

5.4 Urval och avgränsning

Bryman (2011) beskriver målinriktat urval som ett urval där syftet är att strategiskt välja ut sina intervjudeltagare för att garantera att deras respons är relevanta för forskningsfrågorna. I vår studie är målgruppen för undersökning ungdomar i åldern 13-20 år, vilka har genomgått behandling enligt MTFC-metoden. Vi ansåg att det var viktigt att ungdomarna var klara med MTFC-behandlingen, så att de skulle ha möjlighet att kunna reflektera kring hur behandlingen påverkat deras liv och vardag. Det var också viktigt utifrån vårt syfte att ungdomarna hade erfarenheter av andra insatser från socialtjänsten, som t.ex. institutionsvård.

För att komma i kontakt med ungdomarna vände vi oss till *INOM Familjeforum*. Vi kontaktade även den statliga behandlingsverksamheten som arbetar med MTFC som insats efter att ungdomen utretts på en SiS-institution. Totalt kontaktade vi fem av *Familjeforums* kontor i Sverige samt SiS-institutionerna Nereby och Hässleholm.

Det har visat sig vara svårt att komma i kontakt med respondenter p.g.a. att MTFC som metod och insats ännu inte är utbredd i Sverige. Detta gör att antalet ungdomar som genomgår behandlingen genom *Familjeforum* handlar om ca 10 ungdomar/år (Familjeforum, 2014b).

Familjeforum och även SiS menar också att en annan aspekt som begränsar antalet respondenter är att i den här målgruppen är det vanligt att ungdomarna har en neuropsykiatrisk diagnos. Detta ansåg *Familjeforum* och SiS vara viktigt att ta med vid övervägande om vilka som skulle kunna vara möjliga deltagare av studien, då deras neuropsykiatriska diagnos kan påverka förmågan att genomföra en intervju, eller försvårar för dem att tänka tillbaka på något som hände för ett år sedan.

Genom att vi behövde ta hjälp av *Familjeforum* och SiS-institutionerna för att få tag på respondenter, är vi medvetna om att det finns en överhängande risk för att behandlingsverksamheterna har valt ut ungdomar som har varit nöjda och visat på lyckade behandlingsresultat. Detta i sin tur skulle kunnat påverka och styra resultatet.

I vår studie slumpade det sig så att alla respondenter är tjejer. Detta var ingenting som vi styrde över och anser inte att det har påverkat vårt resultat, då vår avsikt inte har varit att undersöka MTFC-metoden ur ett könsperspektiv.

Att veta hur många personer man ska intervjuja vid kvalitativa forskningsintervjuer finns inget direkt svar på, vilket också kan utgöra ett problem för kvalitativa forskare (Bryman, 2011). Vidare uppger Bryman att som riktlinje kan man utgå från att ju bredare utformning på studien med flera jämförelser, desto fler respondenter krävs. Vår studie är inriktad på att endast undersöka ungdomar som har genomgått MTFC-behandling, vilket ändå får anses som en ganska snäv utformning. Hade vi velat jämföra dessa ungdomar med andra ungdomar som hade behandlats med en annan metod, en bredare utformning på studien, kan vi anta att antalet ungdomar hade behövts utökas.

5.5 Genomförande av intervjuerna

Vi genomförde intervjuer med tre ungdomar från olika delar av Sverige. En ungdom bodde strax utanför Göteborg och denne träffade vi, de andra två intervjuerna gjordes via telefon. Under intervjuerna ställde en av oss frågorna, för att undvika att prata i munnen på varandra som vi tänkte kanske skulle vara otydligt och förvirrande, speciellt vid telefonintervjuerna. Två av intervjuerna spelade vi in, med hjälp av en diktafon. Den tredje ungdomen ville inte bli inspelad. Däremot antecknade den av oss som inte ställde frågorna, vilket har möjliggjort för oss att använda citat även från den tredje ungdomen.

Vi har samlat in vår empiri genom strukturerade intervjuer. Den strukturerade intervjun utgår från ett i förväg bestämt tillvägagångssätt med specifika intervjufrågor. Tanken är att ha ett och samma tillvägagångssätt för alla intervjuer, för att på så sätt kunna öka reliabiliteten och möjligheten till att jämföra intervjusvaren med varandra (Bryman, 2011). Då det har varit nödvändigt, t.ex. om vi har önskat att ungdomen ska utveckla något, har vi ställt en kompletterande fråga utanför intervjuguiden.

Vi har valt att använda oss av specifika intervjufrågor och formulerade en intervjuguide som vi ansåg kunde hjälpa oss att fånga ungdomarnas upplevelse av MTFC-metoden (Bilaga 1). I våra intervjuer har vi eftersträvat ett så likt utförande som möjligt, genom att utgå från samma intervjufrågor, ställa frågorna i samma ordning samt att en och samma person utförde intervjuerna. På så sätt vill vi säkerställa jämförandet av intervjuresultaten då vi sammaställer respondenternas svar.

5.6 Analysmetod

Efter att vi hade genomfört våra intervjuer transkriberade vi dem ordagrant. Vi läste sedan igenom transkriberingarna flera gånger, först var för sig och sedan tillsammans, för att skapa oss en helhetsbild över vår insamlade empiri. Vidare började vi systematiskt koda vårt material genom att skapa olika teman som utgick från vårt syfte och frågeställningar. De olika teman som vi kom att utgå ifrån var; Skola, kamrater, familjens betydelse, social kontroll, tidigare insatser,

MTFC som insats, relationens betydelse samt psykiskt/fysiskt välmående. I varje tema skapade vi vidare underkategorier.

Vi har jämfört data från de olika respondenterna för att hitta likheter och olikheter i deras svar, vilket vi har gjort med hjälp av analysmetoden: meningskoncentrering. Detta innebär att vi med andra ord på ett mera kortfattat och sammanfattande sätt uttryckt vad intervjupersonerna har sagt (Larsson, 2005).

I vår analys har vi använt oss av olika citat från respondenterna, vilket Kvale och Brinkmann (2009) beskriver som ett vanligt sätt för att presentera resultat från kvalitativa studier. På detta sätt vill vi visa respondenternas verklighet och hur denne har svarat på våra frågeställningar i vår analys. Citaten är direkt återgivna och vi har därmed inte ändrat språket eller grammatiken. Respondenternas namn i analysen är fiktiva, då vi vill bevara deras anonymitet.

5.7 Validitet

Validitet handlar om att man som forskare vill fastställa att man verkligen lyckats mäta det som man har för avsikt att mäta (Bryman, 2011), alltså om undersökningen är giltig (Eliasson, 2010). För att ta reda på ungdomars upplevelser av MTFC-metoden utgick vi från Larsson (2005) och formulerade en intervjuguide, där vi utgick från olika teman och frågeområden, som är kopplade till vårt syfte och problemställningar. Vi har varit noggranna när vi formulerade intervjufrågorna, för att säkerställa att de skulle ge oss svar på de forskningsfrågor som vi har ställt, vilket vi anser ökar validiteten på vår empiri.

Vi har diskuterat om det kan finnas en viss möjlighet att respondenterna inte svarat utifrån sina egna upplevelser utan istället svarat vad de tror är rätt svar, eller det svar som de tror att vi vill ha. Detta skulle i så fall påverka studiens validitet. Dock har vi under intervjun upprepade gånger påpekat för ungdomen att det är ungdomens upplevelse som vi vill ta del av och på så sätt anser vi att vi har fått en bra validitet på vår studie.

Vi har även försökt att vara så tydliga som möjligt när vi ställt frågorna och även ställt följdfrågor om vi anser att vi inte fått svar på frågan.

5.8 Reliabilitet

Begreppet reliabilitet handlar om hur pålitliga resultaten från en studie är, om man utför undersökningen igen, blir det då samma resultat, eller kan det finnas faktorer såsom tillfällighet eller slump som påverkat resultaten (Bryman, 2011; Eliasson, 2010).

Eliasson (2010) menar att för att öka reliabiliteten ska man utgå från flera frågor, vilka mäter samma variabel. Utifrån våra frågeställningar har vi utarbetat ett antal frågor som ska svara till varje frågeställning. Likaså återkommer vi flera gånger genom olika frågor till de frågeställningar som vi vill undersöka.

Det har även varit viktigt för oss att formulera intervjufrågorna så tydligt som möjligt, så att inte respondenterna uppfattat dem på olika sätt (Larsson, 2005).

Andra faktorer som Eliasson (2010) tar upp, vilket ökar reliabiliteten, är att noggrant förbereda sig samt att dokumentera kvalitativ data på ett felfritt sätt. Utifrån detta har vi tillsammans förberett oss och skapat tydliga instruktioner för hur vi skulle genomföra intervjuerna. Vi har även använt oss av en diktafon vid två av intervjuerna för att på ett korrekt sätt, kunna återge ordagrant vad respondenterna har sagt. Detta för att undvika missuppfattningar och tolkningar om vad som sades vid intervjuerna, det har också gett oss möjlighet att kontrollera inspelningen mot det utskrivna materialet i efterhand.

5.9 Generaliserbarhet

Kvale och Brinkmann (2009) menar att det är vanligt att forskare frågar sig vid intervjustudier om resultaten är generaliserbara. Bryman (2011) uppger att möjligheten till generaliserbarhet beror på om man utgått från ett representativt urval. Inom kvalitativ forskning är det inte ovanligt att man arbetar med små eller icke-slumpmässiga urval, vilket gör att möjligheten till att generalisera är begränsad eller omöjlig (Larsson, 2005). I vår studie handlar det om både ett litet och icke-slumpmässigt urval, vilket alltså påverkar generaliserbarheten. Utifrån vår studie, kan vi inte dra någon slutsats att våra resultat kan generaliseras och gälla för alla ungdomar som har genomgått behandlingen av MTFC-metoden, utan våra resultat utgår från dessa ungdomars specifika upplevelser. Det är deras erfarenheter, synpunkter och perspektiv som vi avser att skaffa oss kunskap om, då kunskap är beroende av den historiska och sociala kontexten, vilka påverkar förståelse och handling (Kvale & Brinkmann, 2009). Dock kan resultaten ge en indikation på hur det *kan* vara för andra ungdomar som behandlats med MTFC.

5.10 Etiska reflektioner

Den etiska diskussionen har varit närvarande i hela vår uppsatsprocess. Bryman (2011) tar upp några etiska grundprinciper som vi genomgående har tagit hänsyn till under vårt uppsatsskrivande. Den första är *informationskravet*. Detta innebär att vi innan intervjuerna har informerat våra respondenter om studiens syfte, vilka som kommer att ta del av studien samt att deras deltagande är frivilligt och att ungdomarna under intervjun kan avbryta eller välja att inte svara på frågor. Detta har gjorts både genom ett telefonsamtal innan intervjun samt genom ett brev som mailats ut till ungdomarna (Bilaga 2).

Den andra grundprincipen är *samtyckeskravet*, som innebär att om ungdomen är under 18 år har samtycke inhämtats från vårdnadshavare såväl som från ungdomarna, vilket *Familjeforum* och SiS-institutionerna gjorde. Vidare har vi även utgått från *konfidentialitetskravet*, som innebär att de personuppgifter på de personer som medverkar i studien kommer att behandlas med den yttersta konfidentialiteten. Det innebär att vi inte redovisar några som helst personliga data som kan röja ungdomarnas identitet. Vi har inte heller vid intervjutillfället samlat in fullständiga personuppgifter, utan endast de uppgifterna som vi anser

vara väsentliga för vår studie t.ex. ålder, men inte namn. Den sista etiska grundprincipen handlar om *nyttjandekravet*, som innebär att uppgifter om respondenterna endast får användas för våra forskningsändamål.

Många av de ungdomar som har genomgått MTFC-behandling har en neuropsykiatrisk diagnos (Familjeforum, 2014c), vilket kan innebära att ungdomen känner sig annorlunda jämfört med andra ungdomar. Vi har försökt ta hänsyn till detta genom våra intervjufrågor och inte ställt frågor som kan upplevas kränkande eller beröva ungdomen sin stolthet och integritet. Istället för att direkt fråga på vilket sätt ungdomarnas antisociala/normbrytande beteenden yttrade sig på, bad vi dem att berätta bakgrunden till deras placering. Med denna fråga har vi fått svar på vilka beteende som förutsatte MTFC-insatsen och vi har inte upplevt att ungdomarna har känt sig kränkta av frågan.

Vi har genom uppsatsprocessen fört en diskussion med varandra, kring dessa ungdomars utsatthet. Vi anser att ungdomarna har blivit stämplade av samhället som avvikande utifrån deras beteende och det är möjligt att ungdomarna är potentiellt sårbara och känsliga p.g.a. det. Genom att ta del av den här privata och eventuellt känsliga informationen från ungdomarna, utsätter vi dem för att tänka tillbaka på en period av deras liv som kan ha varit påfrestande. Vilket kanske kan väcka tankar hos dem som är obehagliga och jobbiga. Vi har därför försökt överväga vilka de personliga konsekvenserna blir för ungdomarna och valt att inte ställa alltför ingående, privata eller kritiska frågor. Vi har särskilt betonat för ungdomarna att de kan avbryta intervjun när som helst om det känns jobbigt eller obehagligt för dem.

5.11 Arbetsfördelning

Vi har strävat efter att vi båda ska vara lika delaktiga i hela uppsatsprocessen, från början till slut. Vilket vi också tycker att vi har uppnått.

Vid starten av uppsatsskrivningen diskuterade vi mycket tillsammans, exempelvis vilken tidigare forskning och vilka teorier vi skulle använda och dels hur vi skulle gå tillväga vid metod- och analysval. Till en början delade vi upp tidigare forskning, teorier och metod, så att vi skrev på olika delar, för att sedan växla så att den andra som inte hade skrivit först, lade till det som den tyckte saknades, eller utvecklade vad den första hade skrivit.

Intervjuguiden tog vi fram gemensamt. Som tidigare nämnts var det en av oss som ställde frågorna vid intervjuerna medan den andre antecknade svar och viktiga stödord.

Vid transkriberingen gjorde vi varsin intervju, men vi läste igenom varandras transkriberingar samtidigt som vi lyssnade på intervjuerna, för att se om den som transkriberat hade missat något. Vi har tillsammans valt ut vilka citat som vi vill använda oss av för att belysa respondenternas upplevelser. Analysen och slutdiskussionen gjorde vi och skrev vi tillsammans.

6 Resultat och Analys

I detta kapitel kommer vi att redovisa våra resultat av de intervjuer som vi genomfört, detta med hjälp av våra frågeställningar. Vi utgår från vårt syfte och frågeställningar samt de teman som vi skapat då vi kodade vårt material.

Vi kommer först att redovisa ungdomarnas tankar, upplevelser och erfarenheter av MTFC-programmet, med hjälp av citat från ungdomarna, för att vidare koppla deras erfarenheter till teorier samt tidigare forskning under rubriken "Analys".

Ungdomarna har vi valt att kalla för Maria, Jasmina och Filippa. Vi vill återigen påpeka att namnen är fiktiva och alltså inte intervjupersonernas riktiga. Ungdomarna bor i olika städer i Sverige och är mellan 17-19 år. Samtliga ungdomar genomgick hela MTFC-programmet, dock uppger Jasmina att hon rymde från sitt MTFC-familjehem då det var ungefär två veckor kvar av programmet. När ungdomarna gick MTFC-programmet var de mellan 13-16 år. Maria och Jasmina har flyttat tillbaka till sina ursprungsfamiljer efter MTFC-behandlingen och bor fortfarande hemma. Filippa däremot har inte flyttat tillbaka till sitt ursprungshem, utan bor hos en bekant.

6.1 Hur upplever ungdomarna att MTFC-metoden har påverkat deras beteende- och handlingsmönster utifrån deras skolgång, fritid samt relation till ursprungsfamiljen och kamrater?

6.1.1 Skola och fritid

Ungdomarna beskriver liknande upplevelser av sin tidigare skolgång, de delar alla erfarenheter av en icke-fungerande skolgång innan de påbörjade MTFC-behandlingen.

Jasmina beskriver hur hon inte gått i skolan sedan sjätte klass och skolkat fram till årskurs 9. Både Maria och Filippa uppgav att de tidigare skolkade mycket och inte alls brydde sig om skolan.

Ungdomarna berättar att deras skolgång förändrades efter att de börjat med MTFC-behandlingen.

Intervjuare: Upplever du att skolgången förändrades under MTFC-behandlingen?

Maria: "Ja, det är klart. Min tanke från början var bara att, jag vill liksom bara göra det här och gå tillbaks till mitt liv, de sa: gör som vi säger, gör det du ska göra, följ reglerna osv. Då kommer du att komma hem snabbare, det här året kommer att gå ganska fort."

Intervjuare: Vem var det som sa så?

Maria: "Det var ju min kontaktperson [...] Då tänkte jag, då ska jag liksom sköta mig, göra allt som hon säger."

Vidare berättar Maria:

“Jag menar, jag gick ut högstadiet, kom in på det gymnasiet jag ville komma in på, sen slutade jag gymnasiet med fullständiga betyg. Faktiskt, tack vare dem [MTFC], de fick mig att börja tänka på ett annat sätt.”

Filippa säger:

“Jag bestämde mig för att jag måste sköta skolan, hade jag inte fixat det så hade jag ju inte kommit in på gymnasiet [...] Så MTFC fick mig att förstå det, det är väl det dem hjälpte mig med [...] Innan dess [MTFC] hade jag aldrig gjort en läxa i mitt liv.”

Jasmina berättar att MTFC fick henne att studera färdigt grundskolan. Jasmina berättar:

“MTFC hjälpte mig med att gå till skolan och hjälpte mig att plugga klart högstadiet.”

Att skolan är en central del i MTFC:s arbete med de normbrytande och antisociala ungdomarna blir tydligt när både Maria och Jasmina berättar att skolan var en av de viktigaste delarna i utformningen av deras MTFC-program. Maria säger:

“Från första början, Familjeforum, de hade koll på skolan, pratade med mig, pratade med en vän till mig och med familjen, liksom, ’vad behöver hon?’, de fick in det i programmet, det här med att tänka mer på sig själv [...] ’I skolan, vad är du dålig på, ja - matte, då ska vi också satsa på det.’ De fick med allting.”

Två av ungdomarna berättar att de tror att MTFC-programmets skolkort kan ha varit en bidragande faktor till att de gick till skolan. Maria berättar:

“Jag tror skolkorten påverkade min skolgång [...] Ja, det är en bra grej, man känner sig tvungen att prestera, men det är bara bra. Men det är jobbigt också, men i slutändan hjälper det.”

Jasmina:

“Det var jättebra, men det var lite jobbigt att ta med sig dem hela tiden, men det var skönt. När du kollar på dem, när du läser vad lärarna har skrivit, så tänker du, vad duktig jag var! Jag har gått på alla lektioner.”

Filippa däremot håller inte med om att skolkorten har hjälpt henne med att förbättra sin skolgång:

“Skolkortet hjälpte inte, nej, absolut inte.”

Ingen av ungdomarna tror att MTFC-programmet har påverkat deras fritid i någon större utsträckning. Alla intervjuade ungdomar berättar att de varit aktiva inom olika idrottsaktiviteter innan de började med MTFC-behandlingen och nu mest tränar på gym.

6.1.2 Relationen till ursprungsfamiljen

Samtliga ungdomar beskriver att relationen till ursprungsfamiljen var dålig innan MTFC-behandlingen och ungdomarna berättar att relationen till deras föräldrar då var mycket konfliktfylld.

Maria berättar att hennes mamma slog henne och att mamman hade svårt att hantera sin ilska. Vidare berättar Maria att detta gjorde deras relation dålig och därför tog hon kontakt med socialtjänsten. Men Maria upplevde inte att hon och hennes mamma fick någon hjälp för att förbättra relationen. Det är först efter MTFC-programmet som Maria tycker att relationen mellan henne och sin mamma har blivit bättre.

Maria: “Så det [relationen] har ju förändrats, hon vågar inte röra mig eller någonting. Om vi står och tjafsar idag, så står vi liksom, hon vet att jag är vuxen, hon vet att jag vet.”

Intervjuare: Så det låter som om din mamma har förändrats ganska mycket under den här tiden?

Maria: “Ja, det gjorde hon verkligen.”

Intervjuare: Tycker du att ni har en bättre relation idag?

Maria: “Vår relation är mycket, mycket bättre idag, vi kan prata mera med varandra.”

Även Jasmina beskriver hur relationen till hennes ursprungsfamilj har förändrats och förbättrats under och efter MTFC-behandlingen. Jasmina uttrycker att hon tycker det är bra att det inte bara är hon som fick stöd och terapi under MTFC, utan att programmet även riktar sig till den övriga familjen. Jasmina:

“Mina föräldrar har också växt upp nu, det är inte bara jag som har fått lära mig i MTFC, de har också fått en tränare som de pratar med, så dem [MTFC] har hjälpt dem [föräldrarna] också.”

Filippa däremot uppger att MTFC inte har hjälpt henne med relationen till hennes ursprungsfamilj. Filippa säger att relationen idag är lika dålig som den var innan

behandlingen och idag har Filippa knappt någon kontakt alls med ursprungsfamiljen.

Vid frågan om hon hade någon relation med sin familj innan MTFC och om den har förändrats efter behandlingen, svarar Filippa:

“Jag förstår vilka puckon de är [...] min pappa är alkoholist och min mamma ärt en feg, ja, en väldig feg människa.”

Dock berättar Filippa att hennes pappa efter MTFC inte är lika aggressiv som han var innan och att han har skaffat jobb, men fortfarande är alkoholist.

6.1.3 Relationen till kompisar

Samtliga ungdomar uppger att de innan MTFC-metoden umgicks med vänner som inte var bra för dem, vänner som gjorde dåliga saker och påverkade dem negativt. Maria berättar:

“Det jag tänker är att man blir som man umgås och den personen som jag var innan MTFC, det var en person och då umgicks jag med sådana personer som passade mig.”

Under MTFC-behandlingen uppger två av ungdomarna att de fortsatte att träffa sina gamla vänner, även om de inte var godkända av MTFC-teamet. Jasmina:

“Jag blev arg, när några kompisar inte blev godkända, jag skrek. Sen till slut brydde jag mig inte så jag träffade dem ändå. Men de [MTFC] visste inte att jag träffade dem.”

Jasmina påpekar även att hon tycker att det likaväl kan vara familjen som förstör för ungdomen, det behöver inte bara vara vänner som är skadliga för en ungdom, Jasmina:

“Familjen kan också påverka en på ett dåligt sätt, det kan finnas föräldrar som är dåliga själv, föräldrar kan också vara en dålig krets. Man vet aldrig, det kan inte bara vara vänner [...] För jag har vissa vänner, deras föräldrar sitter och tar knark och gör allting framför barnen, de bryr sig inte [...] Man ska aldrig tänka att det bara är vänner, det kan vara allt, syskon, det kan vara föräldrar, pojk- och flickvän.”

Ungdomarna uppger att MTFC delvis har påverkat deras val av kompisar idag. Maria berättar att MTFC-programmet har fått henne att inse att det är viktigt för henne att ha vänner som vill att hon ska må bra och lyckas i livet. Även Jasmina säger att hon har förändrat sitt sätt att tänka kring vänner och att hon idag endast

är vän med de personer som bryr sig om henne och har funnits där för henne. Filippa beskriver på liknande sätt:

“Mina gamla kamrater pratar jag inte med, de har jag tagit avstånd från, för jag har mig själv att tänka på och de är inte riktigt där jag är, så jag håller mig gärna ifrån dem.”

Ungdomarna som vi har intervjuat berättar att de har brutit kontakten med sina gamla vänner. Jasmina har dock kvar en vän från tiden innan MTFC. Den här vännen beskriver Jasmina alltid har funnits för henne och även om vännen inte var omtyckt och godkänd av hennes föräldrar förut, så är hon det idag.

Maria berättar också att efter behandlingen tyckte några av hennes gamla kompisar att hon hade förändrats och blivit konstig. Vännerna slutade att vara hennes kompisar och Maria berättar att hon inte ville vara vän med dem heller.

6.1.4 Analys

Av våra intervjuer framkommer att ungdomarna upplever att MTFC-behandlingen har påverkat deras beteende- och handlingsmönster utifrån skolgång och relation till både ursprungsfamilj samt kompisar. Både Maria och Jasmina upplever att relationen till ursprungsfamiljen har blivit bättre, vilket gjort att de har kunnat flytta tillbaka hem. Något som kan vara en bidragande faktor till detta är att MTFC arbetar på ett systemteoretiskt sätt, genom att MTFC ser ungdomen som en del av flera delsystem, där t.ex. familj, skola och kompisar utgör viktiga delar av ungdomens liv (Chamberlain, 2003; Khyle Westmark, 2009; Højman & Dovik, 2008). De olika delsystemen påverkar ungdomen och dess utveckling samt beteende vilket sker genom samspel med de olika delsystemen (Schjödts & Egeland, 1994; Bernler & Johnsson, 2001). Dock kan vi se begränsningar i MTFC-metodens arbete. MTFC har inte varit lika framgångsrik med familjearbetet för Filippa. Relationen mellan henne och sin ursprungsfamilj har inte blivit bättre efter avslutad MTFC-behandling. Filippa har inte heller flyttat tillbaka till ursprungsfamiljen och hon har idag knappt någon kontakt med sina ursprungsföräldrar, vilket innebär att ett av MTFC:s delmål inte har uppfyllts för Filippa.

Utifrån att MTFC arbetar med ett systemteoretiskt synsätt, handlar det inte enbart om att ungdomen ska förändra sitt beteende, utan det är lika viktigt att ursprungsfamiljen förändrar sitt beteende- och handlingsmönster vid exempelvis konflikter som uppstår i hemmet. Därav arbetar familjebehandlaren i MTFC intensivt med ursprungsfamiljen. Detta är något som Jasmina belyser då hon menar att det är bra att även hennes föräldrar har fått stöd och hjälp med att förändra sig.

MTFC-teamet arbetar också intensivt med skola och vänner, då dessa liksom familjen anses vara delsystem som påverkar ungdomen. Som Schjödts & Egeland (1994) menar försöker man med ett systemteoretiskt perspektiv att förstå

mänskligt beteende, genom att ta hänsyn till hela systemet och man förstår människan utifrån det kontext som denne befinner sig i. MTFC vill få uppfattning om hela ungdomens nätverk eftersom alla delar i systemet ömsesidigt påverkar varandra (ibid.). Därför arbetar MTFC med alla delsystem som ungdomen ingår i och på så sätt försöker programmet uppnå förändring i hela ungdomens nätverk, vilket skulle innebära förändrade beteende- och handlingsmönster för ungdomen.

För att hitta en lämplig åtgärd till antisociala ungdomar, är det viktigt att få en övergripande förståelse av både risk- och skyddsfaktorerna i ungdomens liv. Tidigare forskning visar att denna förståelse om risk- och skyddsfaktorer kan förklara varför ungdomar uppvisar antisociala beteenden samtidigt som skyddsfaktorer också kan vara vägen ur ett antisocialt och normbrytande beteende (Höjman & Dovik, 2008; Chamberlain 2003; Hansson 2001; Andershed & Andershed 2005). Genom att arbeta med att stärka skyddsfaktorerna i ungdomens liv, kan man minska sannolikheten för negativa utfall som bristande skolgång och kriminalitet (Andershed & Andershed, 2010).

Skolan bedöms vara en av de starkaste skyddsfaktorerna när det gäller ungdomar och därmed kan en bristande skolgång anses vara en riskfaktor som förstärker antisociala beteenden (Andershed & Andershed 2010). Eftersom MTFC vilar på en systemteoretisk grund samt forskning om risk- och skyddsfaktorer innebär det att skolan utgör en viktig del av arbetet i MTFC-programmet. Två av respondenterna uppger att deras MTFC-behandling har varit mest inriktad på just deras skolproblematik.

Samtliga ungdomar är överens om att MTFC-programmet har haft en stor påverkan på just deras skolgång. Ungdomarna berättar att MTFC har möjliggjort för dem att gå klart både gymnasiet och grundskolan. Framförallt har arbetet med skolan gjort en stor skillnad för Jasmina, som efter att ha skolkat från 6:an till och med 8:an, lyckades gå ut 9:an. Även för Filippa påverkade MTFC skolgången, genom att hon började prioritera skolan och för första gången i sitt liv började hon göra läxor, vilket fick en positiv effekt på hennes skolgång.

MTFC-programmet förespråkar även att skolgången kan vara avgörande när det gäller socialisering och är ett bra sätt för ungdomarna att träffa prosociala kamrater (Andershed & Andershed, 2005; Kyhle Westermark, 2009).

Bland andra Andershed och Andershed (2005) menar att riskfaktorer kan ha sitt ursprung i individens hemmiljö, där brister i uppfostringen kan vara orsaker till normbrytande beteenden hos ungdomar. Samma författare (ibid.) menar att de antisociala ungdomarna saknar en trygg bas i sina ursprungsfamiljer. Även här blir det tydligt hur MTFC använder sig av systemteori för att arbeta med riskfaktorn; brister i hemmiljön. Med hjälp av familjebehandlaren som arbetar tillsammans med ursprungsfamiljen i familjeterapi, försöker MTFC att arbeta med hemmiljön, som kan vara en av orsakerna till att ungdomarna uppvisar ett normbrytande beteende.

6. 2 Hur ser ungdomarnas erfarenheter ut av MTFC-behandlingen jämfört med tidigare insatser?

6.2.1 Upplevelser av tidigare insatser

Av samtliga intervjuade ungdomar har Maria haft minst insatser från socialtjänsten, hon berättar att hon hade en kontaktfamilj under helgerna, fram tills hon var 7 år gammal. Det var först när hon blev äldre och relationen till hennes mamma blev sämre, som Maria själv kontaktade socialtjänsten, vilket senare ledde till MTFC-insatsen.

Både Jasmina och Filippa har flera olika erfarenheter av både öppna behandlingshem och låsta institutioner. Jasmina kom i kontakt med sin första SiS-institution då hon var 13 år, hon berättar att det var hennes föräldrar som tog kontakt med socialtjänsten, då de inte orkade med henne. Därefter följde flera placeringar i form av jourfamiljehem, familjehem samt behandlingshem i form av både öppna HVB samt SiS-institutioner.

Filippa berättar under intervjun att hon har varit placerad på två olika SiS-institutioner och fem olika familjehem. Filippa hade LVU då hon kom direkt från institution och placerades i ett MTFC-familjehem. Filippa berättar hur allt började:

“Jag hade det väldigt dåligt hemma, väldigt, väldigt dåligt med mina föräldrar och sen, det bara blev av sig själv att jag hamnade i fel umgänge. Då började allting.”

Både Filippa och Jasmina uttrycker att det inte är bra att placera ungdomar på institutioner, där man träffar andra ungdomar. Jasmina berättar om sina upplevelser då hon var placerad på en låst SiS-institution:

“Det fanns en 20-åring och så fanns det en 13-åring, så det var sån åldersskillnad och man lär sig sånt som man inte borde lära sig. Sånt du inte ens borde veta [...] det sitter alltså människor som abbsar efter knark och så sitter där en som bara har gjort ett litet fel, förstår du, det fanns tjejer som inte hade gjort någonting, de visste inte ens vad knark var, så det var inte alls bra.”

Filippa: “Jag blev skickad till ett ställe där ungdomar bor tillfälligt. Det var typ som ett fosterhem, fast med fler. Det var tillfälligt, man skulle slussas ut, men det fanns inget ledigt då. Där träffade jag nya ungdomar som blev mina nya vänner, och de gjorde värre grejer än jag gjorde innan, då blev jag ännu värre. Det var riktigt piss, att det satt andra ungdomar där, det var riktigt dåligt, det är nog det sämsta som har hänt mig skulle jag tro.”

Intervjuare: Så du har ingen bra upplevelse av tidigare insatser?

Filippa: “Inte alls. Sen när jag fick flytta, kvittade det ju vart jag bodde för jag umgicks ändå med de ungdomarna som rymde. Hade jag inte bott där så hade det nog inte blivit lika illa tror jag. Det var jag inte nöjd med. Sen bodde jag i ett annat familjehem som jag trivdes i, men då hade jag redan börjat umgås med de vännerna, så det gick ju som det gick.”

Jasmina berättar under intervjun om andra erfarenheter av institutioner, vilka hon upplevde var som fängelset, där rutinerna fick henne att må dåligt och hon upplevde att personalen favoriserade vissa ungdomar framför andra. Jasmina berättar också att:

”Det fanns alltid såna här konstiga tankar man tänkte när var där, man blev faktiskt psykotisk, psykopat, när man var där [...] Så nej, det är inget bra ställe att vara på om man vill hjälpa någon.”

Jasmina berättar att när hon senare bodde på ett öppet HVB-hem, kändes det som att vara ute hela tiden, de andra ungdomarna “drack och rökte på” utanför hemmet och personalen hade ingen koll. Jasmina uppger att det även var lätt för ungdomar att ta in otillåtna saker på behandlingshemmet som sprit och knark och att personalen hjälpte till med det.

6.2.2 Positiva och negativa upplevelser av MTFC

Maria berättar att hon i början av MTFC-behandlingen tyckte att allt var jobbigt och dåligt med programmet. Hon upplevde att det var mycket regler och restriktioner. Maria upplevde också att det var jobbigt att flytta till en ny stad, där MTFC-familjehemmet var, hon började också i en ny skola. Men i efterhand, när Maria ser tillbaka på tiden under MTFC-behandlingen tycker hon att det är en bra metod:

“Ja, när jag tänker liksom i efterhand, då var allt bra, men inte där och då. Jag tycker att de har gjort ett jättebra jobb! Det hjälpte mig jättemycket och det har säkert hjälpt många andra också. För mig är de så himla, allt, asså, jag är bara så himla glad! Jag hade nog inte varit den jag är om jag inte hade hamnat i det här programmet [...] Jag har blivit en person som är mycket ansvarig, målmedveten. Faktiskt, tack vare dem, de fick mig att börja tänker på en annan sätt.”

Maria tycker inte att programmet behöver förändras:

“Jag tycker att programmet är bra som det är, om jag ska vara helt ärlig. Jag tycker det är jättebra! Jag skulle definitivt rekommendera

programmet till vänner. Sen tror jag mycket att det handlar om hur mycket man vill det här, hur mycket man vill lösa problem. Det tror jag verkligen att det handlar mycket om det. Man kan inte göra någonting om man inte går in med det fullhjärtat.”

Jasmina berättar också att hon skulle rekommendera MTFC till andra. Det som Jasmina tyckte var bra med programmet var t.ex. att poängsystemet hjälpte henne. En annan faktor som Jasmina tar upp till varför hon tror att just MTFC-programmet har hjälpt henne, är att programmet innebär frihet under ansvar. Jasmina berättar:

“Du behövde inte sitta inne som ett djur och plågas och försöka kämpa, det funkar inte. I MTFC hade du din frihet ändå, man fick gå ut och promenera, ha kul, man får träffa sina vänner, jag skaffade massa vänner där, det var kul.”

Jasmina nämner att det fanns vissa dåliga saker med metoden, hon önskar t.ex. att MTFC skulle använda sig av familjer som har gått igenom tuffa saker och inte är, som Jasmina uttrycker det en “perfekt Svensson-familj”, hon menar att ungdomen som flyttar in i ett perfekt hem skulle kunna påverkas negativt av detta:

“Så det är jättebra om de tar sådana familjer som har gått igenom vissa saker, inte sådana helt perfekta familjer, som inte har gått igenom någonting, som bara har bra liv. Det funkar inte så, för du tar dit en person som inte har gått igenom så bra saker till en familj som har det jättebra, då mår man bara dåligt och tänker, varför har inte jag det så, man får bara skuld känslor. Så därför kanske ta en familj som har mer erfarenheter. Det är bara det dåliga.”

Filippa berättar att hon ibland hade lite svårt för familjehemsmamman och önskar att hon hade lyssnat mera på Filippa:

“Hon jag bodde hos var väldigt sträng, hon överdrev med mycket, hon var väldigt kränkande i sig själv.”

Men Filippa är ändå tacksam mot familjehemmet och för att hon hade någonstans att bo, hon kände sig säker när hon var i familjehemmet och hon visste att hon hade mat, Filippa:

“När vi hade våra goa stunder, så hade vi det riktigt bra.”

6.2.3 Relationens betydelse

Alla tre ungdomarna berättar i intervjuerna att de fortfarande har kontakt med sina MTFC-familjehem. Ungdomarna träffar dem och fikar. Marias familjehem kom på hennes studentmottagning och Filippas kom och firade hennes 18-års dag. De påtalar också, främst Maria och Jasmina, vilken betydelse familjehemmet och behandlarna i MTFC-programmet har haft för deras erfarenheter och förändringar under MTFC. Maria berättar:

“Jag tycker att det är viktigt med bra relationer till både familjehemsföräldrar och till de här kontaktpersonerna som man hade, det handlar inte bara om hur programmet är uppbyggt, utan det handlar också om människorna som är runt omkring. De måste ju förklara för mig och hjälpa mig och pusha mig. Om det inte hade varit för dem så hade jag kanske inte velat följa de här reglerna och skitit i de totalt. Så familjehemmet har väl varit det som har varit den största påverkan på mig.”

Maria berättar vidare att hon tycker att det märktes att de som arbetade med programmet, visste vad de gjorde som t.ex. att de visste vad de skulle säga till henne. Maria tycker också att det var bra att de i familjehemmet var utbildade, vilket gjorde att de visste hur de skulle hantera vissa situationer som uppstod. Jasmina säger att hon tycker att det fanns respekt i familjehemmet som hon bodde hos, likaväl som det fanns respekt i den småstaden som hon flyttade till under MTFC-placeringen.

Ungdomarna som vi intervjuade berättar att de fick en bra relation med sina färdighetstränare i MTFC-programmet. Filippa berättar om sin färdighetstränare:

“Hon var väldigt trevligt, hon var väldigt bra, vi träffas fortfarande ibland. Vi fick en bra relation. Jag är vanligtvis inte den som knyter an så snabbt.”

Däremot fick Filippa ingen relation till dem hon träffade under terapitillfällena:

Filippa: “Alla som jag hade terapi med tyckte jag var så fullständigt blåsta, jag tyckte det var jobbigt att åka dit. Jag bara störde mig på dem. Jag sa ingenting, jag bara satt och sura.”

Intervjuare: Varför tyckte du de var blåsta?

Filippa: “De la sig i för mycket, de fattar inte eller försökte förklara för mig hur jag mådde. Det funkade inte med mig, jag fick inget band med dem.”

Både Maria och Jasmina berättar om att de fick byta sina kontaktpersoner/färdighetstränare några gånger, p.g.a. att de personer som arbetade som färdig-

hetstränare slutade. Båda tjejerna beskriver att det var jobbigt, därför att de hade byggt upp en relation till dem. Maria berättar:

“Det tyckte jag var väldigt jobbigt att jag behövde öppna för mig för nån annan igen. Det var jättejobbigt att börja med en annan person och börja med en ny relation.”

Jasmina säger:

“Färdighetstränaren, har jag kanske bytt 4-5 gånger, de har slutat hela tiden, så jag har fått byta, det har varit jobbigt. Så det har varit dåligt, att man får lära känna nya hela tiden och att man måste anpassa sig till nya personer.”

Förutom att Maria och Jasmina bytt färdighetstränare flera gånger så är de liksom Filippa glada att de har haft dem. Ungdomarna upplever relationen med färdighetstränarna som jämlik, ofta var det en person som var yngre och mer skulle vara som deras kompis. Jasmina:

“Det var någon som var i samma nivå typ 21-27 år. Så de tänker fortfarande som mig, så det var bra. Man kände inte att man var på ett jobb, det kändes som att man var med en kompis, som vanligt.”

6.2.4 Analys

Både Jasminas och Filippas tidigare erfarenheter av låsta SiS-institutioner och öppna behandlingshem, stämmer överens med den forskning som visar på att det finns risk för att ungdomar med antisociala beteenden påverkar varandra, då de bor flera tillsammans (Levin 1998; Andreassen 2003; Sallnäs 2006; Denvall & Vinnerljunga, 2006). Likt den studie gjord på ungdomar som varit placerade på en SiS-institution, där det visade sig att majoriteten av ungdomarna begick brott efter vistelsen, även om de inte hade gjort de innan (Levin 1998), stämmer detta med Filippas berättelse. Filippa beskriver hur hon blev värre när hon träffade nya vänner som “gjorde värre grejer”. Filippa går även så långt till att beskriva att bli placerad med andra ungdomar, är det sämsta som har hänt henne och att det därefter gick som det gick, med vilket hon bl.a. syftar på ytterligare familjehems- och institutionsplaceringar. Filippas erfarenhet stämmer även med vad Andreassen (2003) och Chamberlain (2003) kommit fram till, att det kan vara svårt för ungdomar som vårdats på institution att återanpassas till ett vardagsliv samt även till samhället med dess existerande normer. Detta skulle kunna vara förklaringar till en ond spiral av återkommande placeringar, där ungdomen inte får den rätta hjälpen för att kunna fungera på ett sätt i samhället, som t.ex. innebär psykiskt välmående och positiv självbild samt välfungerande skolgång eller arbete.

Filippa och Jasminas erfarenheter kan även förklaras ur ett socialt inlärnings-teoretiskt perspektiv. Bandura (1977) menar att tankar, beteende och miljö samspelar och utgör hur en individ lär sig och behåller beteendesmönster. Detta kan relateras till Chamberlains (2003) forskningsresultat som säger att umgås i kompisgäng där antisociala värderingar och beteenden finns, korrelerar med kriminalitet hos ungdomar. Genom att umgås med andra människor har vi en tendens att imitera deras beteenden, åsikter och tankar, vilket kan förstärkas på en institution där man kan påverkas av grupstryck.

Forskning som talar för att vissa faktorer kan minimera chanserna för en destruktiv påverkan av andra antisociala ungdomar på en institution, som t.ex. ökad andel vuxna, en positiv miljö eller prosociala ungdomar i kamratgruppen (Andreassen, 2003; Dodge et al., 2006), är ingenting som de ungdomar vi intervjuat har haft upplevelser av. Snarare tvärtom, Jasmina berättar t.ex. om personal som möjliggjort för ungdomar att smuggla in otillåtna saker och personal som favoriserar ungdomar. Jasmina berättar vidare att vid denna placering, började tänka konstiga tankar och kände sig som en psykopat, vilket får tolkas som allt annat än en positiv miljö att befinna sig i när man är 13 år.

Från studien som genomfördes i Sverige över ungdomar som genomgått MTFC-behandling, drogs slutsatsen att metoden fungerar bra i en svensk kontext, vilket även stämmer överens med erfarenheterna som de ungdomar vi intervjuade uttryckte. Över lag är ungdomarna positivt inställda till behandlingsmetoden, framför allt Maria och Jasmina som rekommenderar MTFC-programmet till andra. Samtliga intervjuade visar på en positiv utveckling i skolan och både Maria och Jasmina har kunnat flytta tillbaka till sina ursprungsfamiljer. Att ungdomen ska kunna återvända till ursprungshemmet är också ett av MTFC:s huvudmål (Chamberlain 2003; Khyle Westmark, 2009; Hansson 2001).

Alla tre ungdomarna uttrycker på olika sätt hur de tycker att de fick en bra relation till sina kontaktpersoner/färdighetstränare och vi upplever att ungdomarna ansåg att den här relationen har varit betydelsefull för dem under MTFC-programmet. En del av systemteorin handlar om individens relation till de olika delarna som berör individen samt att dessa delar påverkar helheten och därmed också individen (Bernler & Johnsson, 2001). Just relationen mellan klient och behandlare menar forskare är av stor betydelse för resultatet av behandlingen (Eide & Eide, 2006). Att relationen har en stor betydelse för ungdomarna blir också tydlig när Filippa berättar att hon inte trivdes med terapin och behandlarna som då var med. Filippa berättar att hon inte fick några band till behandlarna, vilket sammanfattar väl vad tidigare forskning kommit fram till.

Eide och Eide (ibid.) menar att det är viktigt att få till en bra arbetsallians mellan klient och behandlare och på detta sätt möjliggöra utveckling och förändring för klienten. Den här arbetsalliansen uppfattar vi att ungdomarna benämner genom att uttrycka att relationen mellan dem och behandlarna har varit viktig för dem i

behandlingsarbetet. Vi tolkar det också som att relationen i MTFC-behandlingen har skiljt sig från tidigare behandlingsmetoder, där relationen inte varit så starkt närvarande. Maria uttrycker att det var människorna runt omkring henne i programmet och relationen med dem som gjorde att hon kunde följa de stränga reglerna. Även Filippa som beskriver att hon i vanliga fall kan ha svårt att knyta an till personer, framhäver relationen till sin färdighetstränare. Kanske kan relationerna som ungdomarna har utvecklat till bland andra familjehemmen och färdighetstränarna vara en av de bidragande faktorerna till att dessa tre ungdomar nu i dag inte har några insatser i form av placeringar i familjehem eller på institution.

Då MTFC-metoden bygger på social inlärningsteori blir relationen av ännu större betydelse, då metoden vill använda trygga och stabila förebilder, i form av familjehemsföräldrar, färdighetstränare och andra behandlare. Dessa förebilder ska uppmuntra ungdomen till att lära om beteenden genom att ungdomen bl.a. iakttar, kopierar och imiterar andras beteenden (Bandura, 1977; Chamberlain, 2003). För att ungdomen ska ta till sig vad förebilden säger och gör krävs att det finns en relation mellan ungdom och dessa förebilder. "Much of the work of the BSS (Behavior support specialist) involves teaching the youth prosocial behavior and problem-solving skills through intensive one-on-one interaction, role-playing, and modeling" (Chamberlain, 2003:306). Under behandlingen placeras ungdomarna där de får möjligheter att observera MTFC-förebilder och lära från dem, öva vad de har sett och förhoppningsvis internalisera det och ändra sitt tänkande och attityder som förser nya beteende. Bandura betonar att "Modeling has been shown to be a highly effective means of establishing abstract or rule-governed behavior" (Bandura, 1977:42).

Social inlärningsteori betonar att alla människor har en förmåga att förutse och beräkna konsekvenserna innan de agerar (Bandura, 1977). Denna självreflektion kallar Bandura (1977) för *self-efficacy*, vilket innebär en uppfattning om att människor har en förmåga att förändra sina kriminella och andra antisociala beteenden till accepterade och prosociala beteenden (Cullen & Wilcox, 2010). Bandura menar att människor inte bara lär sig hur man gör beteendet utan även om beteendet uppnår de önskade konsekvenserna. Detta möjliggör för ungdomar att bedöma troliga resultat av sina handlingar samt förändra sina attityder.

6.3 Hur upplever ungdomarna att MTFC-programmets kontroll påverkat dem, deras psykiska välmående samt deras integritet?

6.3.1 Kontroll i familjehemmet

De 3 första veckorna i familjehemmet präglades av mycket kontroll med övervakning av en vuxen dygnet runt. Maria berättade om sin första tid:

"Jag fick inte prata med mamma alls under första veckan. Det var ju hemskt."

Dock, säger Maria att så småningom insåg hon meningen med kontrollen. Hon säger att hon tror att det var ett sätt för familjehemmet och henne att lära känna varandra utan att hon blev påverkad av vad hennes mamma sa. Maria:

“ [...] och när jag pratar med mamma kanske jag börjar tänka på ett annat sätt och det är bättre att jag har hjärnan tom och så att jag inte tänker något annat, det är lika bra, att bara fokusera på en sak. Kanske försöka tänka för mig själv, på hur det här kommer att gå och inte blanda in mamma och vad hon har sagt.”

Jasmina tycker att det var både bra och jobbigt att inte träffa eller prata i telefon med sina anhöriga under de första 3 veckorna. Jasmina förklarar att egentligen var det bra:

“ [...] vi försvann från varandra ett tag och att jag kom tillbaka som en bra person och att de inte bara ser det dåliga i mig.”

Filippa upplevde inte kontaktförbudet med sina föräldrar under de tre första veckorna som svårt. Ingen av ungdomarna upplevde närvaron av en vuxen i familjehemmet dygnet runt under de första tre veckorna som jobbigt. Maria uppger att hon inte tänkte så mycket på det, hon berättar att hon inte brydde sig så mycket, då hon i början var mest på sitt rum och under dagarna var hon i skolan. Jasmina berättar hur det var i början med att ha en vuxen hemma:

“Det var bara bra, för då hade jag ingen chans att må dåligt, att tänka dåligt, eller att vara själv.”

Filippa tyckte också att det var skönt att veta att det alltid var någon hemma, men att det ibland kunde vara lite jobbigt för att “man gick varandra på nerverna.”

6.3.2 Kontroll vid kompisumgänge - Godkända kompisar

Ungdomarna berättar att under MTFC fick de inte umgås med vem som helst. Deras kompisar behövde vara godkända av familjehemmet och samordnaren tillsammans med socialsekreterare, ursprungsföräldrarna samt skolan. Under den första fasen av behandlingen, träffade ungdomarna sina kompisar med övervakning av familjehemsföräldrarna. När de fick permission att vistas hemma hos sina föräldrar, hade föräldrarna ansvar att hålla koll på ungdomarnas umgängeskrets. Samtliga intervjuade tyckte att den här övervakningen var jobbig. Jasmina och Maria upplevde detta som pinsamt och de säger att de blev arga och

irriterade men att de var tvungen att acceptera övervakningen. Jasmina beskriver hur övervakningen fick henne att känna sig som ett litet barn.

Filippa tyckte ibland att hennes familjehemsföräldrar la sig i för mycket, exempelvis om familjehemmet inte hade en bra relation till hennes kompisar fick hon inte träffa dem. Dock berättar Filippa vidare att dessa regler var onödiga eftersom hon träffade de icke-godkända kompisarna ändå, Filippa:

“Jag träffade han i smyg, jag fixade också med godkända kompisar, så att de sa att jag var med dem.”

6.3.3 Kontroll i ursprungshemmet under permissionerna

Vid frågan hur det kändes att ungdomarna behövde permission för att vistas hemma hos sina ursprungsfamiljer svarar Jasmina:

“Det som var bra var att jag hade ett papper där jag hade planerat allt själv vad jag skulle göra hemma, vem jag skulle vara med.”

Jasmina förklarar att innan permissionen hade hon möte med föräldrarna och hela MTFC-teamet och planerade själv vad hon skulle göra. Enligt behandlingen ska allt som skulle göras under permissionerna vara tydligt inplanerat och godkänt. Dessutom skulle ursprungsföräldrarna ge feedback till MTFC-familjehemmet efter permissionen.

Maria uppger att hon inte såg något negativt med permissionerna. Hon var bara glad att få träffa sin mamma, Maria:

“Jag ansåg inte det som en permission. Jag ansåg det mer som bara; jag får träffa mamma nu när jag inte bor hemma, så får jag träffa mamma en liten stund. Och varje gång så var jag jätteglad.”

6.3.4 Kontroll i skolan - Skolkorten

Ungdomarna berättar att de upplevde skolkorten som jättejobbiga. På skolkorten ska läraren kommunicera och bekräfta till familjehemmet vilken lektion ungdomarna varit med på samt ge kommentarer om eleven. Läraren skrev under skolkorten efter varje lektion och ungdomarna lämnade dem till familjehemsföräldrarna varje dag.

Maria och Jasmina berättar att skolkorten gjorde att de kände sig tvungna att studera och prestera. Jasmina tyckte att det var jobbigt att gå fram med skolkorten efter lektionerna, men samtidigt uppgav både Jasmina och Maria att skolkorten påverkade deras skolgång positivt. Jasmina uppger att hon tidigare har haft skolkort på institution, men där hjälpte det inte på samma sätt som det gjorde under MTFC. Den här gången tyckte Jasmina att skolkorten fick henne att känna

sig stolt då hon visade skolkorten till familjehemmet på kvällen och såg vad lärarna hade skrivit. Maria berättar:

“Jag tror skolkorten påverkade min skolgång, jag kände mig tvungen att studera, att visa på skolan att jag sköter mig och sånt där. Det hjälpte ju, fast det var jobbigt att behöva gå fram efter lektionerna, speciellt när alla frågar ’varför tar du så lång tid?’. Men man känner ju sig tvingad till att prestera, samla poäng.”

Filippa tyckte tvärtom att skolkorten var löjliga och dåliga och de hjälpte henne inte alls. Filippa tyckte att det var dåligt att hon blev straffad om hon glömde att lämna fram skolkortet efter lektionen, trots att hon hade varit med på lektionen. Hon föreslår att det hade varit bättre om familjehemmet kunde ringa till skolan för att se om hon hade varit på lektionen eller inte. Filippa berättar vidare att så småningom var det ”våldigt lätt att fuska med skolkorten.”

6.3.5 Kontroll genom poängsystemet

Jasmina berättar om hennes upplevelser av poängsystemet och att det inte bara hade med poäng att göra, utan att poängsystemet är inbakat med motivation, uppmuntran och att agera rätt, Jasmina:

“Först i början så ser man inte så mycket så då var det vanligt poängsystem. Men sen så såg de, ’vad är det hon behöver hjälp med mest?’, i mitt fall skolan, då ligger nästan alla poäng på skolan.”

Jasmina uppger vidare att när man fick full poäng;

“Då fick man sina pengar, men om man skolkar en dag, då drar de pengar.”

Hon berättade att hon var motiverad hela tiden att göra rätt och få sina poäng, vilket gjorde att Jasmina fick sina pengar och kunde köpa cigaretter. Jasmina beskriver poängsystemet som:

“Bra lureri, bra trick. Gör du något fel så får du inga pengar.”

Maria var inte så pigg på poängsystemet. Maria berättar:

"Man går ju igenom med en i familjen varje gång och skriver. Det är klart att det inte var roligt att sitta där varje kväll, men det blir ju vardag och man vänjer sig ju ganska snabbt. Det blir som en rutin."

Dock tycker Maria att poängsystemet hade sina fördelar, när hon fick poäng och belöning:

"Ändå var det bra, man får ju som en liten bonus, lite pengar som man får spara ihop."

Filippa berättar:

“Om man fick så negativ [bedömning], så kanske en dag kände man sig misslyckad och hatad, men en annan dag så tänkte man något bra, då kände man sig stolt, ja man var glad.”

6.3.6 Regler kring mobiltelefon, Internet och sociala medier

Ungdomarnas sociala nätverk begränsades under behandlingen. Ingen av dem tyckte om reglerna kring telefon- och Internetanvändandet. Maria berättar att det var jobbigt att inte få ha mobiltelefonen:

“Att inte få ha kontakt med sociala nätverk, Internet och inte få prata med någon i Stockholm det var jättejobbigt. Jag var så här, va fan gör jag då?”

Liksom Maria hade Filippa också dåliga upplevelser av reglerna gällande mobiltelefon och Internet. Filippa uppger att hon kände en slags stress kring att inte få ha sin telefon:

“Det där med mobiltelefonerna och dator, det fick jag lämna in varje kväll på steg 3, det tyckte jag var lite onödigt, eftersom jag hade svårt att somna utan mobilen.”

Det som Filippa skulle vilja förändra med MTFC är:

“Det med mobiltelefoner och sådant, på steg 1 så gör det inte så mycket, det är ju bara en månad och man sköter det, man klarar det, man ska ändå lära känna varandra, det förstår jag, men i steg 3 när man har bott där nästan ett år, man har skött sig i ett år, det är nästan lite tvivel fast att man har skött sig. Det är onödigt.”

Jasmina upplevde inte att det var något problem med reglerna kring telefoner och Internet, hon anser att det var normala regler som man brukar ha.

6.3.7 Ungdomarnas integritet och psykiska välmående

På frågan om de intervjuade ungdomarna upplevde MTFC-programmet eller personalen som kränkande svarar samtliga nej. Men Filippa upplevde sin familjehemsförälder som kränkande:

“Hon jag bodde hos, hon var väldigt kränkande i sig själv. Hon var väldigt diskret med vad hon sa, men hon var kränkande.”

Ungdomarna berättar dock vid andra frågor om tillfällen som de upplevt MTFC-programmet på ett sådant sätt som är integritetskränkande. T.ex. berättar Maria att det var pinsamt att hon blev övervakad när hon umgicks med sina vänner, även Jasmina berättar om hur övervakningen fick henne att känna sig som ett litet barn. Något annat som Filippa tar upp är hur hon tycker att kontrollen i slutet av behandlingen är för stark och då beskriver hur besviken hon blev när hon kände sig misstrodd, eftersom hon hade skött sig i ett år. Maria berättar också senare under intervjun att hon upplevde en viss grad av ojämlikt maktförhållande mellan henne och MTFC- teamet.

Jasmina berättar att hon idag mår jättebra och att MTFC hjälpte henne med att minska den stressen hon tidigare upplevde att hon hade. Hon känner sig tacksam mot familjen hon bodde hos och Jasmina berättar:

“Jag var allt det där du sa [stressad, deprimerad, ledsen] innan MTFC. Idag är det inte så, jag kanske bara har lite stress ibland.”

Filippa kommer inte ihåg hur hon mådde psykiskt innan MTFC och hon kan därför inte säga om programmet har hjälpt henne må bättre psykiskt eller inte. Men Filippa berättar att hon för ett år sedan, efter avslutad MTFC-behandling, fick en depression:

“Så då sov jag alldeles för mycket, nästan hela tiden. Orkade inte med saker, var ledsen hela tiden, jag kände att jag inte orkar längre.”

Maria uppger att hon inte upplever någon skillnad i sitt psykiska mående idag jämfört med hur hon mådde innan MTFC-behandlingen.

6.3.8 Analys

Samtliga ungdomar beskriver ett omfattande inslag av kontroll i MTFC-programmet. Kontrollen utövades bl.a. med hjälp av övervakning i familjehemmet, skolan och särskilt vid umgänget med kompisar. När ungdomarna var hemma hos sina föräldrar under permissionen var de fortfarande kontrollerade genom en överenskommelse med ursprungsföräldrarna och MTFC-teamet, om vad ungdomarna skulle göra under vilka tider samt vem de fick träffa.

Förutom direkt kontroll, är uppskattning och beröm för beteenden ett annat sätt att kontrollera ungdomarna. Det fanns också kontroll över hur ungdomarna använde sin belöning (pengarna). Jasmina berättar om en kassabok, som ungdomarna fick under behandlingen. Jasmina berättar att kassaboken var "ett litet häfte där man skriver hur mycket pengar man har och så skriver man hur mycket man har köpt för och så tar man kvitto".

Foucault (1987) menar att social kontroll etableras i samhället genom en strukturerad yttre kontrollmekanism, som leder till en effektiv övervakning. Då MTFC-teamet skaffar sig kontroll över ungdomarna, genom övervakning, kan teamet få inblick i ungdomarnas liv och över deras handlingar. På detta sätt tänker sig MTFC-teamet att de ska motverka de normbrytande beteendena och behandlarna skapar då en grund, från vilken de utför förändringsarbetet. Chamberlain (2003) menar också att en av de viktigaste delarna i MTFC-programmet är att ha en noggrann övervakning av ungdomarna under behandlingen.

Vid frågan om ungdomarna upplevde MTFC-programmet som kränkande, svarade samtliga nej. Men vi anser att den här heltidsövervakningen ändå överträder individens integritet och vi tycker att det finns delar i ungdomarnas berättelser som tyder på att detta har skett. Exempelvis genom att ungdomarna vid upprepade frågor uttrycker att kontrollen har varit "jättejobbig och hemsk". Men också att det har funnits inslag i MTFC-behandlingen som t.ex. övervakningen av kompisar och skolkort, som de upplevt som pinsamt, eller att de har känt sig förminskade eller som att de har blivit ifrågasatta även om de har skött sig. Utifrån detta tänker vi att man kan dra slutsatsen att ungdomarna vid vissa tillfällen under MTFC-behandlingen kan ha upplevt sig kränkta.

Kontroll kan också utövas genom *exklusion* och *inklusion* (Börjesson & Rehn, 2009). Under behandlingen, gör MTFC både och. MTFC exkluderar ungdomarna från deras vanliga miljö, då ungdomarna vistas utanför deras ursprungshem, bryter umgängeskretsen samt genom att ungdomarna byter skola. Detta görs för att bryta ungdomens mönster som präglas av antisociala/normbrytande beteenden. Däremot blir ungdomarna inkluderade i ett annat system, som är präglad av en stark social kontroll från de överordnade; MTFC-teamet och lärare.

Maria och Jasmina uppger att de i början upplevde isoleringen från ursprungsfamiljen som hemsk, men så småningom tyckte Jasmina och Maria att det fanns en mening med detta. De berättar att de kände sig inkluderade och som en del av familjehemmen, vilket påverkade MTFC-behandlingen på ett positivt sätt. Dock trivdes inte Filippa riktigt i sitt familjehem. Utifrån vad Filippa berättar, så uppfattar vi att hon upplevde ett slags dilemma där hon inte kände sig fullt inkluderad i MTFC-familjehemmet och inte heller i sin egen ursprungsfamilj.

MTFC kontrollerar ungdomarna genom självdisciplinering. Larsson och Engdahl (2011) menar att genom självreglering styr människor sig själva. Jasmina berättar att under permissionerna till ursprungshemmet planerade hon tillsammans med MTFC-teamet det hon skulle göra och de hon skulle träffa under permissionen. Maria berättar att hon fick råd att göra som MTFC sa, för då skulle MTFC-

behandlingen gå fort. I början följde Maria reglerna, men så småningom började hon förstå meningen med reglerna och därefter ville hon själv göra som MTFC-teamet sa. Utifrån ungdomarnas uppfattning kan vi konstatera att ungdomarna fick reglera sig själva, antingen utav tvång, eller efter att de insåg nyttan av programmets regler. Samtliga ungdomar berättar att de har lämnat kompisarna som inte var bra för dem. Detta tänker vi beror på självregleringen som ungdomarna fick till sig under behandlingen.

Vi tänker att den omfattande kontrollen i MTFC-programmet genom gränsättning och regler kring kompisumgänge, delvis kan förklaras med att MTFC har sin grund i social inlärningsteori. Genom att kontrollera med vilka ungdomen umgås med, vill man ge möjligheten och förutsättningarna för ungdomen att börja umgås med prosociala ungdomar. Syftet är att den antisociala ungdomen som genomgår MTFC-behandlingen, ska observera de prosociala ungdomarnas beteenden och därmed förändra sina egna beteenden (Chamberlain, 2003; Bandura, 1977).

Lundberg och Wenz (2004) påpekar att faktorer som minskad kontroll över tillvaron och självständighet kan påverka upplevelsen av att ha en god hälsa.

Utifrån de intervjuade ungdomarnas berättelser kan vi se att för Jasmina har MTFC-metoden hjälpt henne att må psykiskt bättre idag, jämfört med tidigare. Men för både Maria och Filippa finns ingen tydlig påverkan av MTFC-metoden över deras psykiska välmående. Tvärtom, för Maria är det ingen skillnad, alltså mår hon inte bättre idag än vad hon gjorde innan MTFC-behandlingen. Trots att Filippa inte kommer ihåg hur hon mådde psykiskt innan hon påbörjade MTFC-behandlingen, har hon idag en diagnostiserad depression, vilket hon inte har haft tidigare, alltså mår hon inte heller bättre efter avslutad behandling. Så även om det inte går att dra slutsatsen att MTFC-programmet påverkar ungdomarna negativt i deras psykiska välmående, är frågan om ungdomarna verkligen mår psykiskt bättre?

Lundberg och Wenz (2004) påpekar att ökat socialt stöd, relationer och upplevelsen av att tillhöra ett socialt sammanhang bidrar till att människor mår psykiskt bättre. Genom att ta del av ungdomarnas upplevelser av MTFC-metoden har vi uppfattat att ungdomarna tycker att MTFC-metoden har bidragit till en ökad social integration. De upplever att de tillhör ett socialt sammanhang, genom fungerande skolgång och möjligheten att åter bo i ursprungshemmet samt att även omge sig med bra sociala relationer, genom att de idag umgås med vänner som de mår bra av. Men frågan vi anser att man bör ställa sig är på vilken bekostnad detta har skett. Att ungdomarna blivit socialt integrerade i samhället, är ett av MTFC:s huvudmål, men metoden verkar ha begränsningar i sin omfattning, som t.ex. att arbeta med ungdomars psykiska välmående, vilket också är väsentligt för att uppnå en gynnsam utveckling. Utifrån denna synvinkel anser vi att metodens effektivitet kan ifrågasättas.

7 Slutdiskussion

Syftet med vår studie har varit att undersöka ungdomars upplevelser av hur MTFC-metoden är som behandlingsmetod. Detta har vi gjort genom att dels undersöka de specifika områden som behandlingen fokuserar på, så som skola, relation till ursprungsfamilj och kamrater samt dels hur ungdomarna upplever MTFC-metoden jämfört med erfarenheter från andra insatser som de har haft. En stor tyngdpunkt i vår studie har också legat på att undersöka hur den sociala kontrollen i MTFC-programmet, genom exempelvis hur regler, poängsystem och skolkort, har upplevts av ungdomarna samt om kontrollen kan vara integritetskränkande. I de tre ungdomarnas berättelser som vi har fått ta del av, kan vi urskilja både likheter, men även att deras upplevelser och erfarenheter skiljer sig åt. I vår slutdiskussion vill vi knyta ihop de olika områdena som MTFC fokuserar på i sin behandling samt även föra fram våra tankar om fortsatt forskning kring den här i Sverige, relativt nya metod.

Utifrån vad ungdomarna vi intervjuat berättat om sina tidigare erfarenheter av vård på öppna behandlingshem och låsta institutioner, anser vi att det inte har varit till dessa ungdomars fördelar. Snarare har dessa vårdinrättningar påverkat ungdomarna på ett mycket negativt sätt. Utifrån att samtliga ungdomar har beskrivit att de har förändrat sitt antisociala/normbrytande beteende till ett mer positivt under MTFC-behandlingen, drar vi slutsatsen att MTFC-metoden har varit mer framgångsrik med att minska ungdomarnas antisociala/normbrytande beteenden, ökat deras deltagande i prosociala aktiviteter samt möjliggjort för två utav tre ungdomar att återvända till ursprungshemmet, än andra jämförbara insatser. Dessa beteendeförändringar stämmer väl överens med vad tidigare forskning kommit fram till; att de bästa behandlingsresultaten uppnås utanför institutioners väggar.

Vi kan konstatera att MTFC-programmet når sitt mål med att få ungdomarna att bli bättre samhällsmedborgare, men vi vill ändå påpeka att det bör diskuteras till vilket pris MTFC-programmets framgång sker på. Någonstans formar MTFC ungdomarna på det sätt som MTFC anser är bäst för ungdomen och för att ungdomarna ska "passa in" i normen och i samhället. Det handlar om att bl.a. genom kontroll och självdisciplinering få ungdomarna att förändra sina beteenden och någonstans också vem de själva är. Integritetskränkning handlar för oss dels om att inte ha rätt att få uttrycka sina tankar, känslor eller att inte äga rätten till sitt eget liv och inte heller kunna styra över det, vilket är vad dessa ungdomar utsätts för. Att leva med den här starka kontrollen i ett år av sitt liv, tänker vi någonstans kan komma att påverka ungdomarna senare i livet.

I den forskning som vi har kommit i kontakt med, vilken rör MTFC-behandlade ungdomar i Sverige, har vi endast funnit uppföljning efter en två-års period. Vi anser att det skulle vara intressant att göra uppföljningar betydligt längre fram, för att se vad ungdomarna tänker om metoden när de är vuxna. Om de har en annan inställning till metoden utifrån exempelvis hur kontrollen påverkade dem. Ledde

kontrollen till en utplåning av vem de själva var, fick den sociala kontrollen följder för det psykiska välmående längre fram i livet? Eller kommer kanske ungdomarna som vuxna att vara tacksamma för att MTFC-metoden möjliggjort för dem att leva en lugnare och mindre konfliktfylld tonårsperiod.

För en utav de intervjuade ungdomarna, Filippa, verkar inte MTFC-metoden till fullo lyckats med sina mål. Vi tänker då främst på att Filippa idag inte har någon välfungerande relation med sin ursprungsfamilj, vilket har gjort att hon inte har kunnat eller velat flytta hem. Förutom detta, tänker vi att MTFC inte har lyckats med att kontrollera Filippa som metoden har för avsikt att göra. MTFC har lyckats med den yttre kontrollen över Filippa, t.ex. genom att Filippa har gått till skolan och hon har uppnått sina mål med skolan. Hon har också följt många av reglerna, exempelvis begränsningarna av dator och mobiltelefon. Men MTFC har misslyckats med den inre kontrollen hos Filippa, vilken anses vara väsentlig för att främja en gynnsam utveckling. Genom disciplineringen vill MTFC få ungdomarna att utöva självkontroll över sitt eget beteende, vilket i sin tur ska ge upphov till en minskning av de antisociala beteendena. Utifrån Filippas berättelser, anser vi att MTFC har misslyckats till en viss grad. Filippa berättar hur hon har fuskat med skolkorten och under behandlingen fortsatte hon att träffa de icke-godkända vännerna genom att även fuska där. Alltså har inte MTFC förmått Filippa att internalisera den inre kontrollen med självdisciplin, vilket vi uppfattar är ett av syftena med kontrollen i MTFC-programmet. Kanske är detta också en begränsning med programmet, att det är möjligt att utåt sett visa att programmet har varit framgångsrikt, men för att uppnå förändring i beteende som ska hålla i längden, krävs att man även når framgång på insidan hos individen.

Trots denna baksida som framträder, får vi ändå ha med i beräkningarna att alla tre intervjuade ungdomarna uttryckte en väldigt stor tacksamhet till MTFC. Det är också anmärkningsvärt ur en positiv synvinkel att metoden lyckats uppnå så positiva skolresultat. Vi tänker att detta kan bero på många olika anledningar. Dels för att metoden är systemteoretisk och därför arbetar väldigt aktivt med ungdomens hela nätverk, vilket antas påverka ungdomen i positiv riktning till att uppnå en välfungerande skolgång och gynnsam utveckling. Dels också för att MTFC grundar sig i social inlärningsteori, där MTFC arbetar med skickliga förebilder i familjehemmen och att ungdomen ska minska kontakten med antisociala ungdomar, genom att MTFC försöker kontrollera med vem ungdomen umgås med. På så sätt är tanken att ungdomarna kommer att umgås mer med prosociala kamrater och därmed imitera mer accepterade beteenden. MTFC-metoden arbetar även med att skapa en stark relation mellan ungdomarna och de behandlare som arbetar i teamet samt familjehemmet, vilket vi tänker är en avgörande faktor för behandlingen. Eftersom det har återkommit flera gånger under intervjuerna tolkar vi det som att detta har haft en stor inverkan och påverkan på ungdomarna.

8 Referenslista

Ainsworth, F. & Maluccio, A. (2003) *Towards New Models of Professional Foster Care. Adopting & Foster Care*, 27, 4, 46 - 50.

Andershed, H. & Andershed, A. (2005) *Normbrytande beteende i barndomen: Vad säger forskningen?* Stockholm: Gothia Förlag.

Andershed, H., Andershed, A-K. & Söderholm Carpelan, K. (2010) "Om insatser som kan användas i ungdomsvård och deras effekter". I Henrik Andershed, Anna-Karin Andershed & Kerstin Söderholm Carpelan, (red.): *Ungdomar som begår brott: Vilka insatser fungerar?* Stockholm: Gothia Förlag.

Andersson, G. (1998) *Vad säger fosterföräldrar om barnens socialsekreterare? Familjehemmet*, 16, 4, 13-16.

Andreassen, T. (2003) *Institutionsbehandling av ungdomar: Vad säger forskningen?* Stockholm: Gothia: Centrum för utvärdering av socialt arbete (CUS), Statens Institutionsstyrelse (SiS).

Backman, C. (2011) "Övervakning i kontrollsamhällena" I Bengt Larsson & Oskar Engdahl, (red.): *Social kontroll - övervakning, disciplinering och självreglering*. Malmö: Liber.

Bandura, A. (1977) *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

Bernler, G. & Johnsson, L. (2001) *Teori för psykosocialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur.

Boscolo, L., Cecchin, G., Hoffman, L. & Penn, P. (1990) *Systemisk familjeterapi enligt Milanomodellen*. Stockholm: Natur och Kultur.

Bowlby, J. (1994) *En trygg bas, Kliniska tillämpningar av bindningsteorin*. Stockholm: Natur och Kultur.

Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Börjesson, M. & Rehn, A. (2009) *Makt*. Malmö: Liber.

Chamberlain, P. (2003) "The Oregon Multidimensional Treatment Foster Care Model: Features, Outcomes, and Progress in Dissemination." *Cognitive and Behavioral Practice*, 10, 303-321.

- Cullen, F. T & Wilcox, P. (2010) *Encyclopedia of Criminological Theory*. Thousand Oaks, Calif.: Sage, cop.
- Dahlberg, C. & Forssell, A. (2006) *BBIC I praktiken: Att knäcka koden*. Lund: Studentlitteratur.
- Denvall, V. & Vinnerljung, B. (2006) "Är socialt arbete till nytta?" I Verner Denvall & Bo Vinnerljung, (red.): *Nytta och fördärv: Socialt arbete i kritisk belysning*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Dodge, K. A., Dishion, T. J. & Lansford, J. E. (2006) *Deviant Peer Influences in Programs for Youth, problems and solutions*. New York: The Guildford Press.
- Durkheim, É. (1964) *The division of labor in society*, New York: The free press.
- Eliasson, A. (2010) *Kvantitativ metod från början*. Lund: Studentlitteratur.
- Eide, T. & Eide, H. (2006) *Kommunikation i praktiken - relationer, samspel och etik inom socialt arbete, vård och omsorg*. Malmö: Liber.
- Familjeforum (2014a) "MTFC - Multidimensional Treatment Foster Care" (elektronisk), *Familjeforums hemsida*. <http://inom.com/familjeforum/325-2/mtfc-multidimensional-treatment-foster-care/> (2014-10-14).
- Familjeforum (2014b) Telefonsamtal med MTFC-metodutvecklare i Sverige, Anna Marshall. 2014-10-13.
- Familjeforum (2014c) Telefonsamtal med teamledare för MTFC Linköping, Matilda Karlsson. 2014-10-06.
- Farrington, D. & Welsh, B. (2007) *Saving Children from a Life of Crime*. New York: Oxford University Press.
- Ferrer-Wreder, L., Stattin, H., Lorente, C. C., Tubman, J. G. & Adamson, L. (2004) *Successful Prevention and Youth Development Programs, Across Borders*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Foucault, M. (1987) *Övervakning och straff*. Lund: Arkiv förlag.
- Hansson, K; med medverkan av Hedenbro, M., Lundblad, A-M., Sundelin, J. & Wirtberg (2001) *Familjebehandling på goda grunder - en forskningsbaserad översikt*. Stockholm: Gothia: Centrum för utvärdering av socialt arbete (CUS).
- Höjer, I. (2001) *Fosterfamiljens inre liv*. Diss., Göteborgs Universitet.

Höjman, L. & Dovik, N. (2008) *MTFC: Ett evidensbaserat manualstyrt behandlingsprogram*. Statens institutions styrelse (SiS). Stockholm: Edita.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Kunskapsguiden (2014) "För dig som jobbar med hälsa, vård och omsorg" (elektronisk), *Kunskapsguidens officiella hemsida* <http://www.kunskapsguiden.se> (2014-10-14).

Kyhle Westermarck, P. (2009) *MTFC: En intervention för ungdomar med beteendeproblem*, Diss., Lund universitet.

Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (elektronisk) <https://lagen.nu/1990:52> (2014-10-08).

Larsson, B. & Backman, C. (2011) "Vad är social kontroll? Samhällsteoretiska perspektiv". I Bengt Larsson & Oskar Engdahl, (red.): *Social kontroll - övervakning, disciplinering och självreglering*. Malmö: Liber.

Larsson, B. & Engdahl, O. (2011) "Inledning". I Bengt Larsson & Oskar Engdahl, (red.): *Social kontroll - övervakning, disciplinering och självreglering*. Malmö: Liber.

Larsson, S. (2005) "Kvalitativ metod – en introduktion" I Sam Larsson, John Lilja & Katarina Mannheimer, (red): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Larsson, S., Lilja, J., & Mannheimer, K. (2005) "Introduktion" I Sam Larsson, John Lilja & Katarina Mannheimer, (red): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Levin, C. (1998) *Uppfostringsanstalten. Om tvång i föräldrars ställe*. Lund: Arkiv förlag.

Lundberg, U. & Wenz, G. (2004) *Stressad hjärna, stressad kropp: om sambanden mellan psykisk stress och kroppslig ohälsa*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Löfholm Andrée, C., Olsson, T., Sundell, K. & Hansson, K. (2009) *Multisystemisk terapi för ungdomar med allvarliga beteendeproblem: resultat efter två år*. Stockholm: Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete (IMS).

Miller, H. P. (2011) *Theories of developmental psychology*. New York: Worth Publishers.

- Mohr, W. K., Martin, A., Olsen, J. N., Pumariega A. J. & Branca N. (2009) "Beyond point and level systems: moving toward child-centered programming". *American Journal of Orthopsychiatry*, 79, 1, 8–18.
- MTFC (2013) "What is MTFC? MTFC Program Overview" (elektronisk), *MTFC:s officiella hemsida* <http://www.mtfc.com> (2014-10-14).
- Norrbom, C. (1973) *SYSTEMTEORI- en introduktion*. Stockholm: M & B fackboksförlaget.
- Parsons, T. (1964) *The Social System*. New York: The Free Press.
- Payne, M. (2008) *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Pecora, P., William, J., Kessler, R. C., Downs, A. C., O'Brien, K., Hiripi, E. & Morello, S. (2006) "Assessing the Effects of Foster Care: Early results from the Casey National alumni study". *Child and Family Social Work*, 11, 220–231.
- Sallnäs, M. (2006) "Institutionsvård av barn och ungdomar". I Verner Denvall & Bo Vinnerljung, (red.): *Nytta och fördärv: Socialt arbete i kritisk belysning*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Schjödts, B. & Egeland, T. A. (1994) *Från systemteori till familjeterapi*. Lund: Studentlitteratur.
- Socialstyrelsen (2011) "Barn och unga - insatser år 2010. Vissa insatser enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)" (elektronisk), *Socialstyrelsens hemsida* <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2011/2011-6-18> (2014-10-08).
- Socialstyrelsen (2014a) "Barn och unga - insatser år 2013. Vissa insatser enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)" (elektronisk), *Socialstyrelsens hemsida* <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2014/2014-9-1> (2014-10-08).
- Socialstyrelsen (2014b) "Socialstyrelsen-termbank" (elektronisk), *Socialstyrelsens hemsida* <http://app.socialstyrelsen.se/termbank> (2014-10-15).
- Socialtjänstlag (2001:453) (elektronisk) <https://lagen.nu/2001:453> (2014-10-08).

Starrin, B & Renck, B. (1996) "Den kvalitativa intervjun". I Per-Gunnar Svenson & Bengt Starrin, (red): *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Vinnerljung, B. (2006) "Fosterhemsvård". I Verner Denvall & Bo Vinnerljung, (red.): *Nytta och fördärv: Socialt arbete i kritisk belysning*. Stockholm: Natur och Kultur.

Werner, E, E. & Smith, R. S. (2003) *Att växa mot alla odds: Från födelse till vuxenliv*. Stockholm: Edita Nordstedts Tryckeri.

Öquist, O. (2003) *Systemteori i praktiken: Systemteorins tillämpning inom utbildning, vård socialt Arbete*. Stockholm: Gothia.

Bilaga 1 Intervjuguide

Ålder

Boendesituation

Sysselsättning

Bakgrund/innan påbörjad MTFC-behandling

1. Hur kommer det sig att du blev placerad i ett MTFC-familjehem? Hur gammal var du när du genomgick behandlingen?
2. Tänkte du att du behövde hjälp? Finns det något som du själv hade kunna gjort för att påverka din situation? Eller berodde din livssituation på sådant som du själv inte kunde påverka?
3. Har du haft tidigare insatser från Socialtjänsten? Beskriv i så fall vilka. Hur upplevde du dessa insatser?

MTFC-programmet som helhet

4. Fullföljde du hela MTFC-programmet?
5. Vad tycker du var bra/ mindre bra i MTFC?
6. Finns det något i MTFC-programmet som du upplevde kränkande?
7. Hur tyckte du att det var att ha en vuxen hemma/i närheten hela tiden under behandlingen?
8. Kan du beskriva din färdighetstränare, ungdomsbehandlare samt familjehemmet? Hur upplevde du relationen och kommunikationen till dessa?

Skola

9. Hur var din skolgång innan du började MTFC-behandlingen?
10. Upplever du att skolgången förändrades under MTFC-behandlingen? I så fall, på vilket sätt?
11. Hur upplevde du att det fungerade med skolkorten och påverkade dem din skolgång? På vilket sätt?

Fritid och social integration

12. Upplever du att MTFC har påverkat ditt val av fritidsintresse idag?
13. Känner du dig delaktig/accepterad och respekterad i samhället? Hur var det innan du började med MTFC-behandlingen? Är det någon skillnad om du jämför med idag?

Relation till ursprungsfamiljen och kamrater

14. Hur kändes det att ha kontakt med din familj endast via telefon, och träffa dem endast vid familjeterapi under de 3 första veckorna?
15. Hur kändes det att du behövde permission för att träffa din familj?
16. Hur upplevde du din relation med dina föräldrar/syskon innan behandlingen? Har den förändrats efter behandlingen? I så fall, på vilket sätt?

17. Hur upplevde du att det kändes när du fick träffa dina kompisar under övervakning?
18. Kan du beskriva hur det kändes att dina kompisar behövde vara godkända för att du skulle få umgås med dem? Slutade du att vara vän med dem som inte var godkända?
19. Ett av målen med MTFC-programmet är att hjälpa ungdomen att komma ur en kompiskrets med negativ påverkan och hitta kompisar som har en mer positiv inverkan. Tycker du att det är en bra/rimlig/dålig målsättning? Har behandlingen påverkat ditt val av kompisar idag?

Antisocialt beteende och psykiskt välmående

20. Ett annat mål med MTFC-programmet är att hjälpa ungdomen att förändra sitt beteende och attityder och bli mer delaktig i positiva aktiviteter/sammanhang. Tycker du att det är en bra/rimlig/dålig målsättning?
Om ja - på vilket sätt har programmet hjälpt dig att uppnå målet?
Om nej - varför tror du att ditt beteende inte förändrades med hjälp av programmet?
21. Upplever du att MTFC-programmet har hjälpt dig i din vardag? På vilket sätt?
22. Kan du komma ihåg hur du mådde psykiskt innan/under behandlingen?
23. Har du några sömnsvärigheter (svårt att somna/vaknar många gånger per natt?) Känner du dig trött/orkeslös under stora delar av dagen? Hur länge har det varit så, i så fall? Hur är det med sömnen idag jämfört med innan du började MTFC-behandlingen?
24. Hur är din aptit idag (brist på aptit/ökad aptit)? Hur är det med aptiten idag jämfört med innan du började MTFC-behandlingen?
25. Hur känner du dig i kroppen, t.ex. huvudvärk, ont i magen/ryggen, tryck över bröstet. När började det i så fall? Hur är det med detta idag jämfört med innan du började MTFC-behandlingen?
26. Har du haft kontakt med BUP/vuxenpsykiatri? I så fall när?
27. Kan du beskriva hur det känns för dig när du gör saker som du blir glad av? Känner du någon skillnad med detta idag jämfört med innan du började MTFC-behandlingen?

Regler och belöningssystem

28. Hur upplevde du reglerna i MTFC-programmet? Bra/dåliga/rimliga?
29. Hur upplevde du poängsystemet, där du fick poäng för bra beteende och avdrag för dåligt beteende. Var innebar det för dig i din vardag?
30. Hur gick det till när du och dina familjehemsföräldrar fyllde i skattningarna? (överens/ inte överens?)
31. Finns det något i MTFC-programmet som du skulle vilja förändra?

Bilaga 2 Informationsbrev

Hej!

Vi heter Sharon Kyomugisha och Anna Lekander, vi är studenter på Socionomprogrammet på Göteborgs Universitet och skriver nu vår C-uppsats, vilken är ett examensarbete där man får välja ett ämne som man vill fördjupa sig inom. Vi har valt att skriva om MTFC-behandlingen för ungdomar.

Vi vill därför undersöka dina erfarenheter och upplevelser av MTFC-metoden och hur den har påverkat din vardag.

Med detta brev vill vi informera dig om att deltagandet är frivilligt, du har när som helst rätt att ångra dig om du inte längre vill delta, du kan också när du vill avbryta intervjun. Du har även rätt att inte svara på frågor om du inte vill det.

Det som sägs vid intervjun kommer att stanna mellan oss, vi kommer dock att spela in intervjun. Detta gör vi för att senare kunna skriva ner vad du har sagt, för att undvika misstolkningar.

Informationen som framkommer vid intervjun kommer endast användas i denna uppsats, som kommer att läsas av lärare och klasskamrater samt publiceras på databasen GUPEA på internet. Genom hela processen kommer du att vara anonym.

Om det dyker upp några frågor efter intervjun, är du välkommen att höra av dig till oss! Du kan även kontakta vår handledare om du vill!

Tack för din medverkan!

Vänliga hälsningar

Sharon och Anna

Anna Lekander:

Sharon Kyomugisha:

Handledare: Dietmar Rauch: